

JORNADA COMMEMORATIVA DEL CENTENARI DE LA MORT
DEL BISBE TORRAS I BAGES
REIAL ACADEMIA DE BONES LLETRES DE BARCELONA

9 de novembre de 2016

I. CRÒNICA

Fra Valentí Serra de Manresa, OFMCap.

El Centre d'Estudis Tarraconensia Històrica i la Biblioteca Balmes, amb el suport i col·laboració de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, de l'Ateneu Universitari Sant Pacià i la Facultat Antoni Gaudí d'Història, Arqueologia i Arts Cristianes, celebrà el dia 9 de novembre de 2016, en el marc extraordinari de la Casa Requesens, seu de la Reial Acadèmia de Bones Lletres (prestigiosa institució cultural creada l'any 1729), una Jornada acadèmica dedicada a commemorar el centenari de la mort del bisbe ausetà Josep Torras i Bages, sota la direcció del Rev. Dr. Ramon Corts i Blay.

Començà l'acte amb una salutació del Dr. Pere Molas Ribalta, president de la Reial Acadèmia de Bones Lletres, el qual després de fer esment dels continguts del discurs que Torras i Bages pronuncià el dia 8 de maig de 1898 quan ingressà a l'Acadèmia (sobre el gran teòleg català Tomàs de Rocabertí i l'orador francès Jacques Bénigne Bossuet), donà la benvinguda als assistents, saludant de manera particular al bisbe de la diòcesi de Girona, Mons. Francesc Pardo; al vicari general del bisbat de Vic, Mn. David Compte, en representació del bisbe de Vic; al degà de la Facultat de Teologia, Dr. Joan Planellas; al degà

de la Facultat d'Història eclesiàstica, Dr. David Abadías; a Dom Josep Galobart, en representació de l'abat de Montserrat; al Dr. Josep M. Sans i Travé, en representació dels acadèmics numeraris de la Reial Acadèmia de Bones Lletres i, finalment, als Srs. Enric Vendrell, Ignasi Garcia Clavel i Ramon Espadaler, en representació de les institucions civils i polítiques de casa nostra. Seguidament, donà la paraula al Rev. Dr. Ramon Corts i Blay, director de la Biblioteca Balmes i Vice-Rector de l'Ateneu Universitari Sant Pacià. El Dr. Corts, amb documentació inèdita dels fons de l'Arxiu Secret Vaticà, dissertà sobre el catalanisme i la doctrina sociopolítica de Torras i Bages, paraules que coronà amb unes reflexions i unes eventuais actualitzacions, molt ben contextualitzades i amb un recolzament de documents impecable. Seguidament, fra Valentí Serra de Manresa, arxiver dels caputxins, tractà sobre "Església i cristianisme en la vida, escrits i acció pastoral del bisbe Torras" i oferí algunes reflexions de caràcter operatiu i pràctic. Després parlà el Dr. Jaume Medina, que féu un balanç dels corresponsals i dels grans temes tractats en el primer volum de l'Epistolari del bisbe Torras, que ell mateix edità críticament. La darrera ponència anà a càrrec del Dr. Xavier Baró i Queralt, catedràtic d'història moderna a la Universitat Internacional de Catalunya, que dissertà sobre una temàtica de gran actualitat: "La llengua és lo poble: Torras i Bages i el compromís amb la llengua". Després d'una pausa-cafè, es repregué la sessió acadèmica amb un taula rodona moderada pel Sr. Josep Miró i Ardèvol, membre del Pontifici Consell per als Laics, qui en la seva introducció remarcà els grans temes a recuperar dels escrits torrasians, actualitzant-los per tal de respondre els reptes dels nostres dies. En un debat amb molta participació —que el Sr. Miró i Ardèvol dirigí amb gran destresa—, els ponents anaren responnent a les diverses qüestions plantejades pels assistents. Abans que el Dr. Molas clausurés l'acte, el Dr. Ramon Corts presentà la nova associació d'historiadors eclesiàstics "Centre d'Estudis Tarraconensia Historica", i donà notícia que, aviat, a la façana del temple expiatori de la Sagrada Família hi serà col·locada una estàtua dedicada al bisbe Torras i Bages, com a record i coronament dels actes commemoratius del centenari del seu traspàs.

II. REPORTS

TORRAS I BAGES: ESGLÉSIA I CRISTIANISME

Fra Valentí Serra de Manresa, OFM Cap.

La present aportació, titulada “Torras i Bages: Església i cristianisme”, vol ser una reflexió de caràcter operatiu i pràctic. En primer lloc he d’assenyalar que per, tal de reeixir en un procés de reconstrucció cristiana de la societat catalana que fos fructuós, caldria actualitzar algunes de les valuoses aportacions del bisbe Torras i Bages. Avui, cent anys després del traspàs del bisbe Torras, i tot esguardant el panorama actual de forta descristianització que es veu arreu d’Europa ens és ben lícit de preguntar-nos ¿I, avui què en queda del pensament torrasianista? ¿Quines coses en podríem recuperar actualitzant-les per tal de respondre als reptes dels nostres dies? Les diverses aportacions d’aquesta sessió acadèmica són coincidents i comparteixen l’objectiu de voler recuperar i posar en relleu la vigència de l’aportació torrasiana a la vida pastoral i a la nostra cultura.

El catolicisme de casa nostra ha qualificat el bisbe Torras, talment, com el “patriarca de Catalunya”, puix que el seu pas ha marcat sensiblement la història cultural i espiritual del nostre país. Josep Torras i Bages, des d’una fonda responsabilitat pastoral i des d’un gran i apassionat amor a la Veritat, féu tota mena d’esforços per tal que les arrels cristianes del nostre poble no fossin malmeses pels corrents ideològics allunyats del cristianisme. El bisbe Torras, mogut pel seu amor a la Veritat, se sentí tothora impulsat a prendre la paraula i a escriure en una gran diversitat d’escenaris. Per exemple, l’any 1898, en el cos del discurs suau al·ludit pel President de l’Acadèmia, Dr. Pere Molas, i que el futur bisbe de Vic pronuncià quan ingressà en la Reial Acadèmia de Bones Lletres –prestigiosa institució cultural que avui acull aquest acte–, manifestà sense cap mena d’ambigüitat que, “han sigut la Fe i la Pàtria les qui m’han posat la ploma als dits”, de manera que el futur bisbe ausetà no s’estalvià d’intervenir, afrontar i tractar temes polèmics i d’actualitat. Avui, per comprendre a fons la perennitat i profunditat del pensament del bisbe Torras i Bages cal situar-lo en la complexa realitat social i política de l’Espanya del seu temps, dividida en posicionaments polítics i ideològics molt contraposats. Torras i Bages, a través dels seus escrits i ministeri pastoral procurà vincular Església i societat, evitar les ruptures i promoure, alhora, la regeneració social del seu temps. Aquesta missió regeneradora segons el projecte torrasianista l’havia de promoure i de dur a terme

el clergat de casa nostra a través d'un catalanisme que fos de tarannà moderat i d'inspiració netament catòlica i que, sense complexos, fos vindicador de la incidència de l'Església en la formació de la identitat catalana com a alternativa a aquell corrent secularitzador que, desmarcat de la tradició cristiana, postulava la independència total de la societat i de l'individu respecte de Déu.

El reverend Josep Torras i Bages, davant la realitat d'una Catalunya que, en aquells anys de la Renaixença, ran de la publicació l'any 1886 de l'assaig titulat *Lo catalanisme*, de Valentí Almirall, on pretenia que la Catalunya de la Renaixença emergís expressament desvinculada i al marge de les seves genuïnes tradicions i arrels cristianes, Torras i Bages, des de la preocupació sacerdotal, escriví al seu bon amic, el canonge Jaume Collell, “que no poden ser [només] aquesta gent [d'Almirall] els restauradors de Catalunya” i, que per això, calia afrontar coratjosament, i sense demora, superar el repte d'una Renaixença catalana feta “no sols al marge, sinó contra nosaltres”, és a dir, contra els eclesiàstics. Per aquest motiu, i per tal de superar aquesta marginalitat o exclusió dels eclesiàstics, Josep Torras i Bages, entre els anys 1887 i 1888, començà a publicar una sèrie d'articles en el periòdic *La Veu del Montserrat* a propòsit de la implicació de l'Església i el Regionalisme i, també, sobre la influència moralitzadora del Regionalisme; uns articles que serien la primera llavor del llibre titulat *La Tradició Catalana*, el qual esdevindria un profund i documentat assaig publicat a Barcelona l'any 1892 i que, com és prou sabut, s'ha convertit en la més destacada i important de les obres del Dr. Josep Torras i Bages, puix que és la que ha tingut més incidència en la vida social i eclesial de Catalunya car, des de la seva publicació, ha estat un referent a favor del redreç espiritual i cultural del nostre poble i, alhora, una valuosa aportació a la cultura catalana d'una contundència i claredat molt precises.

Avui, en els moments que ens toca de viure, és molt important de saber recuperar el pensament i la posició del bisbe Torras, sobretot davant de l'augment de la violència i dels conflictes bèl·lics. Així, quan l'any 1914 esclatà la Primera Guerra Mundial, lluny de posicionar-se a favor d'uns o altres, el bisbe ausetà invocà la cultura de la pau, exigint el cessament de les hostilitats i demanant que el progrés dels pobles no es posés a les mans de la guerra i de la violència. *L'enigma de la guerra*, que Torras i Bages publicà el dia 6 de gener de 1915, constitueix una pregona reflexió sobre el fenomen bèl·lic i, en molts aspectes, encara avui, al cap de cent anys, continua vigent, car és un bon referent per ajudar a establir la cultura de la pau, especialment en aquell punt on el bisbe manifestà, amb contundència i sense ambigüïtats, que la guerra sempre és contrària a la fe cristiana i que el progrés de la ciència i de la tècnica mai no ha de ser usat per destruir la vida. Escriví el bisbe Torras a *L'enigma de la guerra* que: “en lloc de la inauguració d'una era de civilització pacífica i de germanor entre els pobles, s'ha produït l'escàndol d'una guerra d'extermini, de refinaments i crueltats in-

audites; d'extinció de vides humanes com no s'havia vist". Amb aquests mots, Torras i Bages continua proposant-nos una cultura de la pau quan, avui, en el 2016, a Síria i al Pròxim Orient, i tants llocs del món, malauradament continua l'escàndol d'una guerra d'extermini amb crueltats inaudites.

També gaudeix d'una gran actualitat la invitació del prelat ausetà a no renunciar ni abdicar dels valors del cristianisme que han forjat i han donat identitat al nostre poble. En aquest sentit, convé destacar en els seus escrits la cabdal importància donada pel bisbe Josep Torras i Bages en posar de manifest que l'Església no pot tenir ideals polítics, i que aquesta havia de tenir una funció reguladora i pacificadora; especialment quan el bisbe donà un toc d'atenció davant dels excessos i les intromissions de l'Estat, sobretot a propòsit de les limitacions que encara avui vol imposar a la vida religiosa i ensenyament confessional d'orientació catòlica. Escrivia l'any 1906 Torras i Bages, tot adreçant-se a "los liberales de buena fe" en la pastoral titulada *Los excesos del Estado* que "lo que dicen que para el triunfo de la civilización es necesario extirpar la vida religiosa y la enseñanza católica, incluye no solamente una calumniosa injusticia, sino también un retroceso en el camino de la civilización". En aquest sentit, el dia 6 de maig de 1899, uns mesos abans de la consagració episcopal del Dr. Torras, essent president dels Jocs Florals, hagué d'escriure "en defensa pròpia", com suara acaba d'esmentar el Dr. Ramon Corts, al nunci apostòlic Giuseppe Francica-Nava, tot clarificant-li això: "Tengo mi doctrina por una emanación de la doctrina tomística y enteramente con el criterio de León XIII. He procurado enlazar la corriente regionalista de mi país con la corriente social católica en donde trabajan los hombres más eminentes de la Iglesia" tot legitimant, d'aquesta faisó, la conveniència de participar els eclesiàstics en el moviment regionalista català, encara que sense vinculació amb cap partit polític.

Per tal de no perdre els trets identitaris del nostre poble, cal recordar amb agraïment i amb responsabilitat, que les pàgines de *La Tradició Catalana* foren escrites amb l'expressa finalitat d'integrar dins del moviment de redreç del nostre poble els valors irrenunciabls de la tradició en "les arrels cristianes de Catalunya". Com ja és sabut, en la primera part de l'obra hi trobem aplegats el conjunt d'articles que el Dr. Torras començà a divulgar entre els anys 1887 i 1888 des del setmanari vigatà *La Veu del Montserrat*, fundat i dirigit pel seu amic el canonge Jaume Collell, on Torras i Bages hi oferí una acurada anàlisi sobre "el valor ètic del regionalisme català". En la segona part del llibre, molt més extensa, el Dr. Torras tractà àmpliament del "valor racional del Regionalisme català", tot oferint-nos una magnífica aproximació a la contribució a que feren a la nostra tradició les personalitats més destacades de la nostra cultura: sant Raimon de Penyafort (dominic), el beat Ramon Llull (tercerol franciscà), Francesc Eiximenis (framenor), Jaume Balmes (sacerdot, terciari dels caputxins); un conjunt de personalitats molt eminents que ens són presentades talment com

els guies més sòlids i assenyats per poder garantir una restauració nacional màximament fidel a la cultura cristiana de Catalunya.

Ja en el seu dia, *La Tradició Catalana* fou esguardada com una rèplica respectuosa i molt ben argumentada al llibre titulat *Lo catalanisme*, de Valentí Almirall. Atesa la bona recepció dels continguts de *La Tradició Catalana*, a finals de l'any 1905 el bisbe Torras i Bages decidí publicar, avalada amb el segell de la seva autoritat episcopal, una segona edició, estampada a Vic el 1906, la qual aviat assolí la categoria de document pastoral al servei del nostre poble, com acaba de reblar suara el Dr. Ramon Corts en la seva ponència entorn del catalanisme i la doctrina sociopolítica del bisbe Torras.

A cent anys vista, quan celebrem el primer centenari del traspàs del bisbe Torras i Bages, no es tracta de fer recular la història, sinó de caminar cap al futur sense menystenir les arrels que ens han permès d'arribar a ser allò que ara som i que fan possible que continuem creixent cap endavant. Una comunitat que no estigui arrelada en la tradició (en el nostre cas cristiana i catalana) es veurà necessàriament desestructurada i mancada d'identitat. Avui hem de continuar creant la història i salvar tot allò que el passat històric té de bo i veritable i, alhora, cal saber oposar-se amb fermesa a tot allò que vulgui ser imposat amb insistència pels mitjans de comunicació i pels polítics que regeixen la societat quan ridiculitzen els valors transcendents i relativitzen la tradició i ens volen fer abdicar de les nostres arrels cristianes, i ens volen fer viure com si Déu no existís... Amb aquest actitud de fidelitat a les nostres arrels, salvant el passat i acollint respectuosament la tradició, és com reeixirem a salvar el futur.

Esperem que, en aquest temps de crisi profunda que ara vivim, marcat pel laïcisme i per una gran crisi cultural i identitària, el poble català no perdi el seny ni es desentengui ni es desarreli de la seva tradició. Dit amb unes altres paraules, un poble mor, o deixa d'existir, quan abdica de les seves arrels, i per aquesta raó el caputxí Miquel d'Esplugues escriví l'any 1916, just ara fa també cent anys, que: "Del factor cristià ni cal parlar-ne. Palesament és el que ha influït amb eficàcia més decisiva en la plasmació del nostre esperit, de l'ànima nostra com a poble, fins a esdevenir consubstancial amb ella". Moltes gràcies per l'atenció prestada! Pau i Bé!

CATALANISME I POLÍTICA:
 COMMEMORACIÓ DEL CENTENARI DE LA MORT
 DEL DR. TORRAS I BAGES

Ramon CORTS I BLAY
 Vicerector de l'Ateneu Universitari de Sant Pacià.
 Director de la revista *Analecta Sacra Tarraconensia*

Amb aquesta aproximació històrica en l'escaiença dels cent anys de la mort del doctor Josep Torras i Bages m'atansaré al catalanisme del prelat d'acord amb l'esquema següent: Torras i Bages abans de ser Bisbe i quan ja ho era, continuaré després - per esbrinar en què consistia el seu catalanisme - deixant parlar el ja bisbe Torras i Bages en els diversos intents que hom féu per treure'l de Vic i portar-lo a una altra diòcesi, i acabaré fent unes reflexions entorn de l'actualització d'aquest personatge.

I. TORRAS I BAGES ABANS DE SER BISBE

Començo doncs per la part dedicada a Torras i Bages abans de ser Bisbe. No serà una exposició seguida, sinó la presentació d'algun punt, en concret del seu catalanisme.

El primer el manllevo dels precedents i de la *Visita espiritual de la Mare de Déu de Montserrat* del mateix Torras i Bages. Aquest punt l'ha assenyalat diverses vegades l'historiador Hilari Ragner, a qui segueixo.¹

Un dels fundadors de la Lliga Espiritual de Nostra Senyora de Montserrat, Joan Terrassa, va deixar escrites unes notes. Feien així:

«Lo diumenge día 27 de novembre de 1898, alguns joves tan catalanistes com catòlics, escandalisats al sentir com una persona religiosa,² sensa tenir un coneixement fondo del moviment nacional català, lo considerava com una cosa contraria a la religió; i varen tenir lo pensament de contrarrestar aquesta falsa idea ab actes que estrenyessen les practiques cristianes ab les aspiracions catalanistes».

1. Hilari Ragner, Conferència pronunciada a Vic el 25 d'abril de 2003.

2. Sempre segons Hilari Ragner, el pare Agustí Figueras, fill d'un d'aquells joves, de Montserrat, aquella persona religiosa de què parla el text que estem transcrivint era un jesuïta.

Aquells joves, doncs, van considerar que compondrien una pregària. Era aquesta:

«Oh Verge Santíssima de Montserrat, Regina dels catalans!! A Vós acudim en la tribulació que afligeix a la nostra Patria perque'ns alcanseu de Vostre Fill Jesucrist, Senyor i Redemptor nostre, que si és per major gloria seva fassa a Catalunya independent. ¡Oh gloriós Sant Jordi i Sants i Santes de la nostra terra! Ajudeu-nos en nostra súplica a fi i efecte de que, a no tardar gayre, aquesta Patria que Déu nos ha donat, torni a ser com avans lliure y honrada ab la religiositat, constancia i prudencia de sos fills. Amen».

D'aquesta oració en van dir "Oració catalana". Volien traduir-la al llatí i presentar-la a l'aprovació del bisbe de Barcelona, però els van dir que no els l'aprovarien perquè no l'havia redactat cap sacerdot. Va ser aleshores que van acudir al doctor Josep Torras i Bages perquè la redactés, i ell, a primers de febrer de 1899, els va escriure la *Visita Espiritual a Nostra Senyora de Montserrat*, que va obtenir l'aprovació eclesiàstica el 4 de febrer. Aquell mateix any era nomenat bisbe de Vic i el 9 d'octubre era consagrat a Montserrat.

Si, amb Hilari Raguier, comparem aquella "Oració catalana" amb la Visita Espiritual de Torras i Bages, en veurem de seguida el contrast. Vet aquí el que diu la darrera pregària:

«Verge de Montserrat, Santa engendradora de l'Etern, Filla del vostre Fill: feu que mai no es desfaci aquest *poble català* que vós espiritualment engendràreu».

Respecte, doncs, a l'oració catalana que havien redactat aquells joves, veiem que ha desaparegut la contundència de la reivindicació independentista. Subsisteix però la idea del poble: el *poble català*.

A la vista del que diem, és evident que Torras i Bages no fomentava el nacionalisme, sinó que el moderava, tal com ho observa el pare Raguier.

No és casual que aquells joves s'adrecessin al doctor Torras i Bages, ja que, aleshores, el sacerdot de Barcelona era molt conegut en els ambients catalanistes per la seva rica aportació doctrinal al camp del regionalisme o del catalanisme.³

3. Des de 1880 col·laborava en el setmanari *La Veu del Montserrat*, fundat i dirigit pel seu amic el canonge Collell. Hi havia publicat, el 1887, un bloc d'articles sobre *L'Església i el regionalisme*, i el 1888 un altre sobre *Influència moralitzadora del regionalisme* que serien incorporats a la primera part de *La tradició catalana*,

La primera motivació de totes aquestes preses de posició va ser estrictament pastoral o religiosa. En definitiva, volia evitar que el catalanisme naixent prengués un to anticristià. Heus ací, què escrivia Torras i Bages a l'amic sacerdot Jaume Collell davant d'un atac que li féu el periòdic satíric i anticlerical, *La Campana de Gràcia*:

«He vist l'Almanac de *La Campana de Gràcia*, que m'ha deixat aplanat, [...] l'estranyesa dolorosa ha estat veure els que no es desdenyaven de col·laborar en opuscle tan endiablant i anticristià essencialment, que no té ja el to de l'esperit vacil·lant, ni tan sols despullat de la fe, sinó l'accent de l'odi vers el cristianisme. Allí hi ha l'Almirall, l'Ubach i Vinyeta, entre altres que no recordo. No poden ésser aquesta gent els restauradors de Catalunya».⁴

Continuem amb Hilari Raguier. Segons aquest historiador, Torras i Bages estava convençut que l'Església i el regionalisme es podien i s'havien d'ajudar recíprocament. Per això va acollir amb els braços oberts la iniciativa dels joves fundadors de la Lliga Espiritual de Nostra Senyora de Montserrat. Aquests s'escandalitzaven que alguns eclesiàstics sostinguessin que el catalanisme i el catolicisme eren incompatibles; Torras i Bages no volia deixar que la causa catalanista quedés només en mans dels anticristians.

Em sembla, que la defensa de la llengua catalana del sacerdot i després bisbe de Vic no era només perquè els fidels entenguessin la catequesi i la predicació en llur llengua catalana. No era tampoc solament un culte estètic. La defensa que feia Torras i Bages de l'ús del català en la pastoral, era en defensa de la identitat del *poble* que –com ho hem assenyalat amb Raguier– ell veia en Catalunya, el qual té en la llengua el nucli principal de la seva identitat, precisament com a pàtria, com a “poble.”

Sobre això porto a col·locació el primer discurs que hom pronuncià a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. Fou en 1898:

apareguda el 1892. Aquest mateix any 92 havia intervingut, com a membre de la Unió Catalanista, en la redacció de la disposició de les Bases de Manresa referent a les relacions entre Església i Estat, que ell formulava en una línia conciliadora amb el sistema de la Restauració canovista (o sigui distanciant-se de l'integrisme). Hilari Raguier, Conferència pronunciada a Vic el 25 d'abril de 2003.

4. El fragment que hem manllevat és de Jaume Collell, *Dulcis amicitia* 192-193. Ho diu Joan BONET I BALTÀ, *L'Església catalana, de la Il·lustració a la Renaixença*, Abadía de Montserrat 1984, 702. Ho cita Hilari Raguier, Conferència pronunciada a Vic el 25 d'abril de 2003.

«La meva connexió amb aquesta veritat palmària: la Pàtria. Perquè jo, encara que sento la delectació de la literatura, mai he conreat les lletres per les lletres, sempre hi só cercat un fi pràctic, sempre han sigut la Fe i la Pàtria les qui m'han posat la ploma als dits, essent mos pobres escrits un complement dels meus deures de sacerdot i de ciutadà.

Per això a l'aplegar-me a la vostra companyia per a suscitar l'esperit catalanesc, com d'una mena implícita, per clara, assenjala el primer article dels Estatus que ens governen, parlo amb la llengua *de la terra*, amb la llengua de casa, que ningú, fora de Déu, no pot fer callar, perquè no és una institució del dret civil, ni un dret que provingui de la política, sinó cosa anterior a ells, més permanent que ells, formant part integrant de la nostra naturalesa i fins del nostre ser personal».⁵

Puc posar encara una altre exemple del que estic dient sobre Torras llengua i "poble". Quan el nostre personatge demanà a mossèn Antoni Alcover que l'apuntés al Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, s'expressava així:

«Qui ama al poble ha d'amar la seva llengua, perquè són una mateixa cosa, i havem d'amar el nostre poble per la llei de la naturalesa».⁶

En aquesta afirmació hom descobreix la doctrina que hi ha sota, la tomista en concret: la pàtria és una realitat natural i si és natural ve de Déu.

El que sí és segur, és que es produí aviat, després de les Bases de Manresa, un desplaçament del catalanisme cultural al polític i que, a sota, hi havia també l'influx – potser no tan volgut o volgut amb matisos– de Torras i Bages. En el seu regionalisme hi havia, dirà Raguier, el germen del nacionalisme posterior.⁷

Ho degué veure també així el polític mataroní, Josep Puig i Cadafalch, amb motiu de l'erecció del monument del primer misteri de glòria del rosari monumental de Montserrat: la resurrecció de Crist. La resurrecció de Jesucrist, model i força de la resurrecció nacional.

Els fundadors de la Lliga Espiritual de Nostra Senyora i els seus successors sembla que portarien el pensament de llur inspirador a les últimes conseqüències. Ho diu també el pare Raguier. No ho sé. Tanmateix, si això fos així, seria una mostra més del principi de l'evolució del catalanisme. Una evolució que, certament, no es donà en tothom, però sí en una conspícua part del catalanisme; val a dir, del provincialisme de Balmes, es passà al regionalisme de Torras i Bages, i

5. Oriol COLOMER I CARLES, *Josep Torras i Bages (1846-1916) cent anys del seu aniversari*, Barcelona 1996, 38.

6. *Ibid.*, 74.

7. Hilari Raguier, Conferència pronunciada a Vic el 25 d'abril de 2003.

després a l'autonomisme de Vidal i Barraquer, i finalment a l'independentisme ja sia de la Lliga Espiritual o d'altres. Seguint per aquest camí, sembla que el cicle complet seria: provincialisme, regionalisme, autonomisme, nacionalisme, independentisme, sobiranisme.

Us haureu adonat que en aquest ràpid esguard remarco la presència d'eclésiàstics. D'aquell tomisme de Torras i Bages es deriva aquesta altra afirmació manllevada de Ragner: L'Església s'ha d'encarnar en un poble. Si Catalunya és un poble amb una mentalitat pròpia, ha de tenir una Església encarnada en aquest poble.

II. TORRAS I BAGES BISBE

Vegem, com ho he avisat, l'actuació del doctor Torras i Bages essent ja bisbe de Vic. No sé si faig bé de presentar d'aquesta manera la figura del nostre prelat amb aquest recurs de mostrar-lo abans i després de ser bisbe. Però veureu de seguida per què m'he decidit per aquesta forma.

Els Jocs Florals de 1899

Josep Torras i Bages fou preconitzat bisbe el 19 de juny de 1899. Abans, era ja pública la seva elecció per a l'episcopat. El mes de maig l'elegit havia de pronunciar un discurs als Jocs Florals de Barcelona. A la Nunciatura de Madrid arribaren denúncies en el sentit que el de Torras i Bages seria un discurs d'idees separatistes. «*En el párrafo que se refiere a la cuestión regionalista V. trata – deia el nunci - de los títulos de Cataluña para su independencia y gobierno propio*».

El candidat a Vic donà les oportunes explicacions al nunci, Giuseppe Francica-Nava di Bontifé. En la seva exculpació tocava dos punts molt importants. Vegem-los:

*«Como verá V. E. I. establezco el verdadero concepto de autonomía y definiendo que no significa independencia, que es lo contrario de lo que habían dicho a V. E. I. Es decir tengo mi doctrina por una emanación de la doctrina tomística y enteramente con el criterio de León XIII [...] He procurado enlazar la corriente regionalista de mi país, con la corriente social católica en donde trabajan los hombres más eminentes de la Iglesia».*⁸

8. Carta del nunci Francica-Nava a Torras i Bages. Madrid, 4 de maig de 1899 (minuta): ASV, ASV, Arch. Nunz. Madrid, 633, Tit. VII, Rub. II, Sez. V, núm. 26, ff. 471-494. Vegeu

En resum, ell mateix no es concebia independentista i es mostra bevent de les fonts del neotomisme per defensar el seu catalanisme. Estem, en relació pel que fa sobretot a la primera afirmació que hem fet, amb el que més amunt havia assenyalat el pare Ragner sobre el nacionalisme torrasà.

La segona edició de La Tradició Catalana

Tothom sap que *La Tradició Catalana* és de 1899 i que és també el vademècum regionalista del sacerdot resident a Barcelona, beneficiat de la Parròquia de la Puríssima Concepció, i resident al passatge Permanyer número 13.

Però és en la segona edició d'aquella obra és en el que vull fixar-me. És de 1905, Torras i Bages era ja bisbe de Vic, feia ja set anys. Ara estava revestit de l'autoritat episcopal, que dona al Bisbe un «caràcter universal i cosmopolític». Responia a la seva mateixa pregunta de si aleshores com a bisbe podia continuar ensenyant el mateix que havia escrit en *La Tradició Catalana* abans d'ésser-ne i conclou així:

«Abans de donar per segona vegada a l'estampa el present llibre, de nou l'havem llegit i [...] l'havem contemplat a la llum del criteri episcopal cosmopolític, per veure si la nostra concepció de la societat que es manifesta en el llibre resultava esquivada i si contrariava la noble aspiració moderna i cristiana d'una societat universal i internacional [...] Ens ratifiquem i per això de nou publiquem aquest llibre [...] pensant que no és estrany al càrrec apostòlic i espiritual, sinó molt propi d'ell, contribuir a fertilitzar la vida pública i social del país on exerceixo el sagrat ministeri».⁹

Contribuir a fertilitzar la vida pública. Quanta substància no tindrà aquesta expressió! El catalanisme a la torrasiana és –a la seva manera– per a la regeneració de Catalunya davant de la ineptitud i corrupció també dels polítics, i la ineficàcia del sistema de partits i del centralisme.

Un altre punt sobre l'actuació del bisbe de Vic. Quan el comte de Romanones, ministre d'Educació Pública, prohibí en 1902 l'ús del català i l'ensenyament

Ramon CORTS I BLAY, *Regests de la documentació del segle XX sobre Catalunya i la Santa Seu conservada a l'Arxiu Secret Vaticà. I. Fons de la Nunciatura de Madrid (1887-1899)*, Barcelona 2005, núm. 569. Transcrita sense referència en JOSEP TORRAS I BAGES, *Epistolari de Josep Torras i Bages*; pròleg, transcripció i anotació de Jaume MEDINA, vol II, Barcelona, Abadia de Montserrat 1997, 38.

9. Josep BENET, *El doctor Torras i Bages* 40.

de la Doctrina cristiana a l'escola, l'ordinari de Vic actuà. Davant de la llei de la supressió a l'escola de la transmissió en català de la Doctrina cristiana contestava a Romanones fent-li palès el seu intent de “descatalanitzar” Catalunya:

«Pretendiendo que Cataluña deje de ser catalanista [li parla, diu, no com a ciutadà] sino como doctor y maestro de la Iglesia católica, haciéndose, además eco e intérprete de los deseos de todos sus hijos espirituales ratificando el modo universal de pensar de todas las preladados eminentes y hombres apostólicos que han existido en esta tierra, y la han edificado con su sabiduría y virtudes»¹⁰

Diguem, puix que ja l'hem citada diverses vegades, tres coses més de la *Tradició catalana*.

Una seria que la primera part de *La Tradició Catalana* aporta el valor ètic del regionalisme català. Torras i Bages el deixa intacte en la segona edició. El catalanisme és regenerador, arma el poble de valors i d'ètica, si és que no se separa de les seves arrels. Ho farà seguint els autors esmentats:

Segona, que l'Església és “regionalista.” Definició essencial i difícil de fer entendre. Regionalista –diguem que s'encarna en un lloc– però, segons Torras i Bages no és “nacionalista” (en el sentit d'estatista) –no s'identifica en cap forma de Govern i no ho ha de fer. D'aquí, també, que hom no pugui trobar mai en Torras i Bages ni en *La Tradició Catalana* cap crida o gust o regust per cap mena nacionalcatolicisme.

Sobre aquest darrer punt faig avinent el consell de Torras i Bages al president de la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat:

«Li recomano que amb la política no hi vulgui casar la religió; jo sempre n'he estat enemic, potser fins li sóc extremat, però fins ara no tinc motius de penedir-me'n».¹¹

Tercer, Morgades, diguem-ho així –millor, ho diu el pare Raguer–, és un bisbe “polític” –cal posar l'adjectiu entre cometes– per l'obra feta amb la restauració del monestir de Ripoll, la creació del Museu de Vic, el suport donat a mossèn Cinto, tot fet amb un sentit nacionalista. Torras i Bages, en canvi, és teòleg i sociòleg.

Concloquem però, seguint el doctor Xavier Baró, quan citant el pare Massot, en referir-se a *La Tradició Catalana*, afirma que aquest llibre és una obra «molt

10. Oriol COLOMER I CARLES, *Josep Torras i Bages* 72.

11. Josep BENET, *El doctor Torras i Bages en el marc del seu temps*, Barcelona, Editorial Estela, 1968, 27.

superada, però que tingué una gran eficàcia em el camp religiós en el camp polític.» I Baró remarca que no es pot entendre la configuració del catalanisme polític i cultural del primer terç del segle XX sense aquesta obra.¹²

El bisbe Torras i Bages i el I Congrés Litúrgic de Montserrat

I Torres i Bages arriba a l'episcopat. Afegiré dues activitats del ja bisbe. Totes dues respecte al tema de la llengua.

Una és el sermó que pronuncià el dia dels sants Ciril i Metodi, apòstols dels països eslaus i introductors de la llengua eslava a la litúrgia, durant la celebració del I Congrés Litúrgic de Montserrat, l'any 1915.

Vet aquí les paraules del bisbe de Vic:

«Sant Cirili estudià la llengua selvatge d'aquell poble i inventà un alfabet corresponent a ella, i la convertí en la llengua literaria, i ensems popular, fent-la capaç d'expressar la excelsa doctrina revelada per Déu als homes.»

I més endavant hi podem llegir encara:

«Un dels més esplèndids testimonis de la tradició catòlica en favor de que per la divina virtut la multiplicitat de les llengües no perjudica en res a la doctrina celestial una i indivisible [...] Aquesta diversitat de llengües no impedeix la divina alabança, no importa que cada ú usi diferent llenguatge, mentres sia un mateix Déu l'objecte de la fe».¹³

Encara pronuncià aleshores una conferència a Montserrat. Afirmava que «La litúrgia crea i sosté els pobles.» I una reflexió personal: ¿no ho ha fet també això mateix l'Església catòlica amb els seus poetes, escriptoristes i, especialment, amb les versions al català de la litúrgia en llatí després del Concili Vaticà II? Quantes persones no hem elevat el nostre català literari mercès a la litúrgia en català? Quina part ha tingut la litúrgia –ni que sigui en aquest darrer camp– a l'hora de crear i de sostenir un poble.

12. Xavier BARÓ I QUERALT, «La immensa obra d'un autor prolífic: Josep Torras i Bages (1846-1916), dins: *Torras i Bages, home de l'eternitat*, 1846-1916, Vic 2016, 149.

13. Josep TORRAS I BAGES, *Dignitat i popularitat de la Litúrgia Catòlica. Homilia en la festivitat dels sants Cirili i Metodi al Congrés Litúrgic de Montserrat*, Vic, Impremta de Lluçia Anglada, 1915, 14-17.

Els intents de traslladar el doctor Torras i Bages fora de Vic

El darrer punt que ofereixo sobre el catalanisme de Torras i Bages té a veure amb els intents de traslladar-lo fora de la seva diòcesi de Vic.

Foren diversos els intents dels governs de Madrid de treure el bisbe de Vic per portar-lo a altres diòcesis d'Espanya. Unes vegades això obeïa el criteri de promocionar-lo i d'altres al d'una política religiosa clarament anticatalanista. Al darrere hi havia quasi bé sempre – per part del poder civil - la sospita del catalanisme del prelat. Apareix per contra, com la Santa Seu defensà tothora el doctor Torras i Bages i, a més, com volia que els bisbes per a Catalunya fossin catalans.¹⁴ Així:

En 1906, el liberal, Segismundo Moret, el volgué portar a Sevilla. De Torras i Bages, en deia que «era el que més gran suport ofería a la llengua catalana, de la qual se'n servia en tots els seus actes pastorals, i el govern no podria mai cedir a l'exigència dels catalans que llur idioma fos declarat oficial al mateix temps que el castellà.» I per a aquestes mateixes raons, l'Executiu no volia bisbes catalans a les diòcesis catalanes. L'Església s'oposà sempre a aquesta política religiosa dels governs espanyols de la Restauració.

En 1909 hi hagué dos intents de trasllat: Barcelona i Burgos. A la mort del bisbe de Barcelona, aleshores el cardenal Casañas, la seu de sant Pacià quedà vacant. El nunci Antonio Vico pensà aleshores en Torras i Bages per ocupar-la. L'«elecció no podria ser més feliç», segons el representant del Papa. Hi estaven d'acord Francesc Cambó i el bisbe auxiliar de Casañas, Ricard Cortès. Però ni Alfons XIII ni el president del Consell de Ministres, Antoni Maura, ho veieren bé.

Un any després de la de Barcelona, quedà també vacant la seu de Burgos en 1909. Torras i Bages fou igualment l'indicat per anar-hi. El promocionava Maura, per compensar-lo de no haver anat a Barcelona. El bisbe de Vic s'hi negà.

Voldria reblar, amb l'argumentació emprada del bisbe de Vic per no anar a Burgos, com ell mateix entenia la seva relació amb el catalanisme. Efectivament, el doctor Torras i Bages, assabentat de l'intent del Govern de Madrid, escriví al nunci Vico el mes de març de 1909:

«Supongo que usted estará enterado de un hondo movimiento político existente en Cataluña y que arrastra, se puede decir, toda la juventud intelectual del país. Este movimiento catalanista, como lo llaman, como todos los movimientos similares de nuestro tiempo corre el peligro del

14. D'això n'hem escrit en el nostre article «El catalanisme del bisbe Josep Torras i Bages i els intents de traslladar-lo a fora de Vic», dins: *Torras i Bages, home de l'eternitat*, 1846-1916, Vic 2016, 82-99.

radicalismo, y el día en que el radicalismo se hiciese dueño del movimiento, toda Cataluña quedaría radical, porque puede decirse que hoy día es el único movimiento vivo, en lo que se refiere a la vida pública, en el orden político e intelectual».

I és aquí on el Bisbe exposa la seva personal posició dins del moviment catalanista:

*«Dentro de este movimiento yo tengo alguna significación. Hace unos años escribí en catalán La Tradición Catalana para sostener el espíritu cristiano en la nueva generación intelectual y política, y creo que he tenido alguna eficacia, y hasta me figuro, quizás engañadamente, que mi influencia doctrinal, hoy día, por débil que sea, sirve algo así como de lastre, a lo menos entre la parte del movimiento, parte muy importante, que persevera fiel a la fe católica. Con mi salida de Cataluña el movimiento público no se mitigaría, pero en cambio perdería una influencia católica por modesta que sea tiene alguna importancia».*¹⁵

Per conjurar el perill, Torras i Bages escriví a Roma al cardenal Vives i Tutó. El caputxí català envià de seguida, mes d'abril de 1909, una carta al cardenal Rampolla, secretari d'Estat. Li deia:

*«Me parece imposible que el Nuncio [Vico] sea tan corto de vista que no vea el gran disparate que hace no oponiéndose al traslado de Mons. Torras y Bages [...] Si el Rey, si Maura pensase a la altísima gravedad de este asunto, rogarían mil veces al Obispo de Vich a quedarse en Cataluña. Parece imposible la ceguera del rey en esto; es en ello un político suicida; es multiplicar el republicanismo; es trabajar en procurarle un catalanismo radical e impío [?] en vez de un Catalanismo sano, católico y fuerte para defensa de la religión y del trono. Me espanta que el nuncio esté tan poco enterado de cuantas cosas debería saber».*¹⁶

15. Carta del bisbe Torras i Bages al nunci Vico. Vic, 31 de març de 1909: *Epistolari de Josep Torras i Bages*. III, Abadia de Montserrat 1997, 363-364

16. Carta del cardenal Vives i Tutó al cardenal Rampolla. Roma, 4 d'abril de 1909 (original autògraf): Carta del bisbe Torras i Bages al cardenal Vives i Tutó, Vic, 1 d'abril de 1909 (original autògrafa): ASV, ASV, *Segr. Stato, 1909, Rub. 249, fasc. 3, ff. 71-73*. Vegeu els nostres *Regests de la documentació del segle XX sobre Catalunya i la Santa Seu conservada a l'Arxiu Secret Vaticà*. II. *Secretaria d'Estat (1899-1921)*, Barcelona 2003, núm. 61. Sobre la gènesi de la carta de Torras i Bages a Vives i Tutó – amb la intervenció del jesuïta Joan Capell - vegeu les interessants dades que es troben en JOSEP TORRAS I BAGES, *Epistolari*, III, *Abadia de Montserrat 1997*, 391-394. Però la lletra de Vives i Tutó a Rampolla del 4 d'abril no és en l'epistolari ni en la biografia de Torras i Bages.

L'efecte fou fulminant.

Altres intents d'enviar fora de Vic el doctor Torras i Bages: En 1911, fou proposat fins a dues vegades per Canalejas, amb el beneplàcit del nunci Vico, per a la metropolitana de Tarragona, però la candidatura no prosperà. En 1913, Romanones volia enviar-hi, a Tarragona, un bisbe català, però no el bisbe de Vic, segurament que per mor de l'anomenada Qüestió catalana. I, finalment, el mateix any de 1913, el nou nunci Ragonesi pensà, potser ingènuament, que el Govern acceptaria de promocionar monsenyor Torras a Barcelona, altra vegada vacant.

Tampoc hom el volgué per a Barcelona, sí, en canvi, per a València, i això per tenir contents els catalans elevant un bisbe dels seus a arquebisbe ni que fos fora de Catalunya pal·liant d'aquesta manera el descontent per haver fet seure a Tarragona i a Barcelona bisbes no catalans. El de Vic declinà l'oferta de València. Donà aquesta vegada argument semblants als que ja hem vist quan volien que s'assegués a la cadira episcopal de Burgos; això és, al·legava l'existència a Catalunya d'un moviment nacionalista que tendia al radicalisme i que ell, Torras i Bages, el podria afaiçonar, com ja ho feia, en el sentit que «*el movimiento [catalanista] no perdiera el tono tradicional, siempre favorable, en España, a la conservación de los principios católicos.*»

En total, doncs, entre 1906 i 1913, vuit intents de trasplantar de seu el titular de Vic. Més d'un per any!

III. EL CATALANISME DE TORRAS I BAGES AVUI

Desenvoluparé per acabar el tercer punt que m'he proposat de desenvolupar traçant també tres pinzellades; verbigràcia, l'influx de Torras i Bages en el catalanisme del seu temps, què quedà del seu catalanisme i què pot aportat encara avui.

L'influx de Torras i Bages

No puc esmentar, tot i que les tenia anotades, les persones i les institucions sobre les quals el doctor Torras i Bages exercí el seu influx catalanista en diversos camps, com en els de la ciència, de l'estètica, de la literatura, de la política, del catalanisme en definitiva. De tots aquests àmbits sobre els quals caldria dir-ne molt, sols esmentaré alguns dels personatges més emergents.

Entre els grans eclesiàstics porto a col·lació els noms dels doctors Carles Cardó, Lluís Carreras, Frederic Clascar, el pare Ignasi Casanovas, fra Miquel d'Esplugues i més recentment mossèn Joan Bonet i Baltà, que escriví el pròleg

a l'edició de les obres completes de Torras i Bages en la publicació que en féu l'Editorial Selecta.

En l'àmbit polític, on exercí de manera particular el seu influx el nostre eclesiàstic fou damunt de l'articulador del catalanisme polític, Enric Prat de la Riba, primer president de la Mancomunitat de Catalunya. Torras i Bages podria ser considerat com l'antecedent immediat del nacionalisme de Prat de la Riba, com ho apuntava el pare Raguier. També tingué pes el doctor sobre el successor de Prat de la Riba, Josep Puig i Cadafalch. I encara sobre Francesc Cambó i Jaume Bofill i Matas.

Afegeixo sols ací que Torras i Bages acceptà espontàniament la Mancomunitat de Catalunya, guiada per l'amic Prat de la Riba. Així li ho manifestà per carta: «ja pot pensar que té les meves simpaties i les meves benediccions.»¹⁷ A Vidal i Barraquer, administrador apostòlic aleshores de Solsona, i als altres bisbes catalans els costà més d'acceptar el que representava la Mancomunitat en el punt concret de l'aconfessionalisme que professava

Pel que fa a institucions, la influència de Torras i Bages és igualment important i extensa en el sector del catolicisme moderat, tradicional i rural (el vigatanisme), i en diferents sectors de la poesia i de les belles arts i de les Acadèmies.

L'influx més modern del bisbe de Vic el trobem en un bon nombre d'agents de la reconstrucció política i moral de la Catalunya de després de la segona Dictadura; l'anomenat "Grup Torras i Bages", de la generació universitària de després de la guerra, dels anys 1945-1952. N'esmentaré el primer animador o president, Pere Tarrés, el consiliari Lluís Carreras i Mas i els principals components del Grup, que el componien Ernest (Hilari) Raguier, Jordi Pujol, Joan Raventós, Jordi Bonet i Armengol, Jordi Bonet i Garí, Jaume Carner, Josep M. Ainaud de Lasarte, Jordi Figueras, Leopold Rodés, Manuel Adroer, Jordi Vilardaga, Ramon Carrasco, Josep M. Piñol, Pere Figuera, Jordi Fontdecaba, Raimon Galí i Herrera, Josep M. Armengou, Juli Bou, Francesc Salvà Miquel, Wifredo Espina, Maurici Serrahima.

QUÈ APORTA EL CATALANISME DE TORRES I BAGES

Què ha aportat Torras i Bages? Joan Triadú en 1966 deia ja a l'acte de la Festa Literària de Collsacabra, a Cantonigròs, dedicada a la commemoració del cinquantenari de la mort de Torras i Bages, «és evident, em sembla, que avui

17. Oriol COLOMER I CARLES, *Josep Torras i Bages (1846-1916) cent anys del seu aniversari*, Barcelona 1996, 109.

veiem que la tendència que en el seu dia representà el doctor Torras i Bages és una de les tendències que integren una idea de país [...] És una tendència, però ho és més que en la lletra, en l'esperit».¹⁸ Jo hi afegiria, que, en ser primordialment un influx en l'esperit, és el que el ha salvat en bona part Torras i Bages d'un passat conclòs.

Un parell d'anys després de l'escrit de Triadú, Josep Benet publicà el seu estudi, *El doctor Torras i Bages en el marc dels seu temps*. Ja hi remarcava que els temps, anys seixanta del segle passat, no eren favorables «a recordar i exaltar personalitats com la del doctor Torras.»¹⁹ Contrastava Benet aquella manca d'entusiasme de 1969 amb el que suscità entre els joves d'abans de la Guerra de 1936, «una exaltació una mica exagerada i fins una mica mítica», deia Benet. Aquella exaltació desmesurada, en no ésser compensada per l'existència d'un treball crític seriós, que situés l'obra del doctor Torras –com calia– en el marc del seu temps, resultà, en definitiva, greument nociva».²⁰

Nociva, conclouem nosaltres, en el sentit que els temps havien canviat i perquè el món catòlic catalanista estava dividit en línies intel·lectuals a voltes contradictòries, i no hi havia un fil vertebrador. No es podia accedir acríticament a Torras i Bages. Es trobava aquella joventut, segons Benet, desarmada intel·lectualment i els seus caps deixaren abandonats llurs militants. I en les circumstàncies que els tocà de viure romangueren marginats, arrossegats i dispersats pels esdeveniments. La conclusió de Benet era que calia estudiar de bell nou Torras i Bages junt amb altres plantejaments, «per tal que no caiguem en els mateixos errors del passat, i, a l'hora de la veritat [...] i no ens trobem marginats altra vegada, com aquella joventut d'ahir, tan entusiasta i tan de bona voluntat, com impreparada».²¹ Entràvem en els anys Seixanta, quasi als Setanta. Què diria ara Benet?

No oblidem el lideratge de Torras i Bages de la joventut catalanista des de la Congregació Mariana i altres mitjans.

Què aportà el catalanisme de Torras i Bages? Ho diré sense poder matisar res:

Un regionalisme que esdevingué catalanisme i, en un certs punts el nacionalisme d'Enric Prat de la Riba.

Un catalanisme que superà la visió d'Almirall.

18. Joan TRIADÚ, «Renaixença i continuïtat», dins: *Miscel·lània Torras i Bages*. Presentació del Dr. Josep M. GUIX, bisbe de Vic, Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1991, 181.

19. Josep BENET, *El doctor Torras i Bages* 9.

20. *Ibid.* 15-19.

21. *Ibid.* 18.

Un ideal, el catalanisme que uní els catòlics dividits entre carlistes, integristes, i catòlics liberals en un ideal comú.

Un patrimoni moral, cultural i social llegat a la societat i a la política.

La valoració de la societat civil catalana.

La valoració de la família com, a base social i de progrés.

Uns valors, com la crítica del luxe, que ara en diríem el valor de l'austeritat, del treball, de l'excel·lència

A més:

Una sensibilitat social efectiva inspirada en la doctrina social de l'Església.

La intervenció del cristià en la vida pública.

La separació d'Església i política, i ensems el reconeixement del treball comú a favor de la persona i de la societat.

La defensa de l'escola cristiana i catalana.

Tot això no pot ser recollit, actualitzat i actuat?

Més cap aquí i continuant veient què aportà el nostre personatge, hi afegim que:

Torras i Bages féu notar el seu influx en la Lliga Regionalista, en la Unió Democràtica i en la primera Convergència construïda per Jordi Pujol. Després els vincles s'afuixaran.

El seu influx ha romàs en l'esperit de l'Església en homes com el cardenal Vidal i Barraquer.

I, per escrit, l'empremta de l'ordinari de Vic hom la pot descobrir en el document del bisbe de la Tarraconense: *Arrels cristianes de Catalunya*.

¿Es podria dir que aquest document –complementat per altres– és l'actualització de Torras i Bages? Una actualització duta a terme per qui intervingué tan directament en la redacció de les *Arrels cristianes de Catalunya*, el plorat bisbe Joan Carrera, que rebé igualment l'influx del bisbe de Vic.

Un projecte estrictament polític de Torras i Bages no sé si el tenim, estudis sí; en tot cas, la seva visió política i social, en certa manera, està superada. La Catalunya actual no és la del temps del Bisbe de la rural Diòcesi de Vic d'aleshores, ni en l'aspecte religiós, ni en el de la família, com tampoc pel que fa a la llibertat de costums, al laïcisme, al pluralisme religiós, a l'agnosticisme o fins a l'ateisme.

Què pot aportar Torras i Bages

Hi havia un teòleg, no fa gaire traspasat, que féu furor en els anys Setanta del segle passat, Harvey Cox. En la seva obra parlava de la incidència del cristià

en el món. L'escrit en concret era, *No ho deixeu a la serp*. La comparació que vull fer no és del tot reeixida –per això de la serp– però aplicant la imatge al nostre personatge em serveix per explicar que ell no volia deixar-ho tot a un catalanisme que menyspreés aquelles arrels, les que haurien de contribuir a fer ufanós aquell arbre. Calia doncs la militància activa dels cristians.

Cito novament Cox, un llibre anterior seu, *La Ciutat Secular*, on desenvolupava la tesi que l'Església «és en essència un conjunt de persones amb fe i compulsió a la acció [...] I de cara a extramurs deia “L'Església ha d'encapçalar els canvis en la societat”».

Mai l'Església a Catalunya ha tingut tants mitjans, centres de formació, universitats. I encara en vindran més. Però, d'on li ve, doncs, la insignificança que sembla tenir en la societat catalana? Miró i Ardèvol, membre del Pontifici Consell per als Laics, s'ha plantejat aquestes i diverses altres qüestions en la mateixa línia.

En la historiografia i en la vida pràctica, la veritat i els mites van i vénen, canvien de valoració, es reformulen. A voltes es clarifiquen, d'altres surten perdent. Ha passat també amb Torras i Bages. S'ha passat del mite Torras i Bages fins a deixar-lo com un model del tot superat i nacionalcatòlic, un penjament, el darrer, que cal rebutjar amb energia. Cal acostar-se a les intuïcions d'un moment per veure què tenen de validesa i així aprofitar-les. El professor d'Història de la Universitat de Girona i ara conseller del Govern de la Generalitat, Santi Vila, ha tret fa poc el seu llibre, *Un moment fundacional. Visions des del reformisme modern*. El títol suggereix una mirada enrere – com hem arribat fins aquí -, encara que el que compta per a ell és el present i el futur. En un moment de crisi l'autor mira críticament d'on venim i què som, i què hem de fer. Ho ha sabut fer bé, per fundar o refundar.

Deu ser un interrogant legítim sorgit, diguem-ho així, des les fileres de Torras i Bages, preguntar al creient si pensa que té alguns valors a aportar al que ara en podríem dir la reconstrucció de Catalunya? ¿Ha de quedar el cristià limitat sols a votar quina estructura política o d'estat vol, i no a pensar també quin poble vol i a treballar després per aquest ideal? El *poble* de què tant²² parlava el doctor Torras i Bages.

Em sembla que puc concloure aquestes paraules amb unes d'altres que constitueixen totes elles una frase rodona: Torras i Bages volgué que del catalanisme no fossin tallades les seves arrels cristianes. Havien de servir per envigorir l'embranchida catalanista en una terra adobada pel fet cristià. Concebia un catalanisme de renovació –encara que mirant molt a un determinat passat–, volia que els cristians fossin presents en aquell procés.

22. Oriol COLOMER I CARLES, *Josep Torras i Bages* 68.

Mantenia un equilibri entre la tradició i les noves, no menystenia el liberalisme ni el socialisme –era més sever amb l’anarquisme, que condemnà severament després dels fets de 1909–, es guanyà el carlisme, que era també regionalista. Caldria saber aprofitar aquest esperit d’equilibri, d’entesa, podríem dir-ne?

Som en definitiva en un moment de reformisme de moltes coses, de fundacions i de refundacions.

Un temps per adquirir noves sensibilitats, des de l’ecologia de què parla el papa Francesc a aquella altra de la solidaritat global, de l’austeritat i d’una economia sostenible, i fins de la misericòrdia.

Algunes d’aquestes sensibilitats les tenia el bisbe de Vic. Torras i Bages escriví «la gran qüestió moderna no és jurídica, sinó moral; ni es resoldrà amb lleis, sinó fonamentant el principi espiritual dels homes.»

Nosaltres podem contribuir a resoldre la gran qüestió actual, pel nostre propi canvi interior, suggerint i aplicant valors i virtuts per fonamentar el principi ètic i espiritual que sostingui la nostra Catalunya d’avui, seguint per això l’exemple dels grans i no deixant els joves d’avui, com deia el malaguanyat Benet, “impreparats.”

ELS GRANS TEMES DE L'EPISTOLARI
DE JOSEP TORRAS I BAGES (VOLUM I)

Jaume MEDINA

RESUM: Aquest treball és un recorregut pel volum I de l'Epistolari de Josep Torras i Bages, bisbe de Vic, per tal de veure-hi els noms de les persones públiques o privades, del món civil o del món eclesiàstic, amb les quals va mantenir correspondència, i els temes de què hi va tractar. El volum inclou 334 cartes escrites entre el 18 de maig de 1862 (quan Torras i Bages tenia 16 anys) fins al 7 d'abril de 1899 (quan en tenia 53) i abasta, doncs, un període de 37 anys.

MOTS CLAU: Epistolografia. Història. Literatura. Religió. Catolicisme. Biografia.

ABSTRACT: The present work runs through the path of volume I of the Epistolary of Josep Torras i Bages, bishop of Vic, highlighting the names of the contemporaries he had correspondence with, be them private or public figures, clergy or seculars, and revealing the contents of such letters. The volume is focused on a period of thirty-seven years, and includes 334 letters written between may 18th, 1862 (Torras i Bages was sixteen years old at the time) and april 7th, 1899 (when he was fifty-three years old).

KEYWORDS: Epistolography. History. Literature. Religion. Catholicism. Biography.

Si bé és cert que els interessats en l'*Epistolari de Josep Torras i Bages* podran veure a internet anuncis dels exemplars d'aquesta obra a la venda, no ho és pas menys que, quan se cerca l'entrada «Josep Torras i Bages» a la «Viquipèdia», hom troba un article biogràfic que acaba dient: «Les seves *Obres completes* han estat sovint reeditades, per bé que la seva correspondència, cabdal per a la història del catalanisme polític, continua inèdita» (consulta feta el 17 de juliol de 2016). Amb aquests mots n'hi ha més que de sobres per a comprovar l'escàs interès que suscita avui dia la personalitat del bisbe de Vic, l'epistolari del qual, publicat a partir del 1994 (volum I), va assolir la culminació cinc anys després (volum V), cosa que vol dir que ja fa vint-i-dos anys que es va començar a donar al públic, a un ritme periòdic d'un volum per any. De fet, la premsa es va fer un ressò molt minso de l'aparició dels volums. El diari "Avui", per exemple, va despatxar amb poques línies

aquesta gran fita. En una breu recensió publicada el 14 de desembre de 1995, deia: «Figura indiscutible de la història política i religiosa del país dels segles XIX i XX, Torras i Bages va deixar un gruix de documentació important. Així, aquest és el segon volum de les seves cartes, dels cinc que hi ha previstos per a aquesta recopilació. Els textos ajuden a situar la figura del doctor Torras en el seu temps i per comprendre una mentalitat i una època». A pesar de la seva brevetat, l'escrit dona informacions sobre l'interès del document, de manera que el lector pot fer-se càrrec del seu contingut. El mateix diari ventilava el 3 d'octubre de 1996 l'aparició d'un nou lliurament de l'*Epistolari* en tres línies curtes i amb els mots següents (signats per una persona amb nom i cognom): «Tercer volum de la correspondència del bisbe. Podem trobar des d'indulgències a breus cartes a amics i companys». Això era tot el que va suggerir al recensionista un llibre de 423 pàgines, amb un total de 618 cartes, alguna de les quals amb una extensió notable, amb temes ben diversos –i tan interessants, com, per exemple, la gestació del projecte de decoració de l'interior de la catedral de Vic pel pintor Josep Maria Sert (amic del bisbe), o la súplica elevada l'1 d'abril de 1909 per Torras i Bages al cardenal Vives i Tutó, demanant-li que intervingués davant la Santa Seu per a aturar la seva promoció a la metropolitana de Burgos– i adreçades a molts dels personatges més importants i significatius de la vida pública del país, entre els quals es troben el poeta Joan Maragall, el polític Manuel Duran i Bas o l'editor Lluís Gili, a més dels principals actors en la vida eclesiàstica del moment, des de pensadors com Fèlix Sardà i Salvany fins a simples rectors de parròquies humils, des de les màximes autoritats –el nunci apostòlic, l'arquebisbe de Tarragona o l'abat de Montserrat– fins als directores d'institucions religioses o al seu secretari particular.

Val a dir que la publicació de l'*Epistolari de Josep Torras i Bages* no va motivar l'aparició de cap article en revistes catalanes acadèmiques especialitzades en història i en literatura, ni tan sols a “Serra d'Or”, de l'Abadia de Montserrat, que s'havia fet càrrec de l'última edició de les obres completes del bisbe. ¿Hem de dir res dels programes culturals de la televisió, tan sovint ignorants de tot allò que ha justificat la seva existència i que és la base de la tradició catalana?

És per aquesta raó que en un moment determinat vaig pensar que fóra bo que es fes un estudi sobre els grans temes desenrotllats al llarg de l'*Epistolari de Josep Torras i Bages*. I vaig posar de seguida mans a l'obra. Tanmateix, a mesura que anava avançant en la recopilació de les dades fornides pel volum primer, vaig veure que, d'una banda, un treball com aquest adquiria unes dimensions extraordinàries, i que, d'una altra, requeriria molt de temps tan sols per a la tasca de la replega del material. Per això vaig decidir que, per a la present ocasió, em limitaria a parlar del contingut del volum primer, que, al llarg de 388 pàgines, recorre els temps de Torras i Bages que van des dels seus

primers escrits epistolars adreçats a la seva família fins al moment immediatament anterior a la seva promoció a l'episcopat. Potser més endavant tindrà ocasió de poder completar l'obra fent un estudi semblant amb els quatre volums que contenen els documents relacionats amb el seu exercici episcopal. Però, per ara, com dic, em limito al primer volum de la seva correspondència.

El primer volum de l'*Epistolari de Josep Torras i Bages* (format per un conjunt de 334 cartes), doncs, abasta des del 18 de maig de 1862 fins al 7 d'abril de 1899.¹ Això equival a tot el temps anterior al seu episcopat –un període de trenta-set anys. El 1862 Torras i Bages tenia 16 anys. I el 1899, quan va ésser nomenat bisbe, en tenia 53. La resta de la seva vida, això és, els anys del seu episcopat (1899-1916) –és dir, els seus últims disset anys– ocupen els altres quatre volums (amb un total de 2120 cartes). Recordem que el bisbe moria a l'edat de 70 anys.

El volum primer està format sobre la base de la correspondència amb Jaume Collell, que n'havia aplegat i publicat els documents a Vic el 1926 en el llibre titulat *Dulcis amicitia*, el primer recull epistolar del bisbe lliurat al públic. Així, del total de les 334 cartes reunides en aquest volum, 140 són adreçades a Collell (la primera, datada a Vilafranca, 23 de juliol de 1871, l'última, a Barcelona, 6 de desembre de 1897: en total, trenta-set anys de correspondència), i representen una mica menys de la meitat del llibre. Deu altres cartes de Torras i Bages a Collell són recollides als volums posteriors i porten les dates següents: Barcelona, 19 d'abril, 4 de juliol, 24 de juliol, 11 de setembre i 12 d'octubre de 1899 (recordem que el bisbe va fer l'entrada solemne a la capital de la diòcesi vigatana el dia 15 d'octubre, segons anota el canonge), i Vic, 19 de desembre de 1899, 10 de febrer i 11 de setembre de 1902, 20 de gener de 1903 i 25 de gener de 1908. Després de l'última, Collell comentava: «I sia aquesta recordança com el colofó d'aqueixa interessantíssima *Correspondència epistolar* que naturalment havia de terminar, quan essent mon bisbe lo Dr. Torras, vivíem els dos amics ja entrats en anys a redós del vell cloquer de la Seu de Vic, i era per tant sovintejada la comunicació verbal».

Quan, entre 1931 i 1935, mossèn Fortià Solà escrivia els quatre densos volums de la *Biografia* inclosos dins les *Obres completes de l'Il·lm. Senyor*

1. En realitat, la major part de les cartes que es conserven foren escrites per Torras i Bages a partir dels seus quaranta anys. Vet aquí detallat el nombre de cartes escrites any per any (entre parèntesis hi figura la seva edat): 1862 (16) 2; 1863 (17) 0; 1864 (18) 0; 1865 (19) 0; 1866 (20) 0; 1867 (21) 0; 1868 (22) 0; 1869 (23) 0; 1870 (24) 0; 1871 (25) 3; 1872 (26) 10 [Celebra la seva primera missa per Cap d'Any]; 1873 (27) 14; 1874 (28) 13; 1875 (29) 8; 1876 (30) 6; 1877 (31) 4; 1878 (32) 4; 1879 (33) 9; 1880 (34) 8; 1881 (35) 13; 1882 (36) 6; 1883 (37) 6; 1884 (38) 9; 1885 (39) 12; 1886 (40) 11; 1887 (41) 11; 1888 (42) 2; 1889 (43) 1; 1890 (44) 2; 1891 (45) 11; 1892 (46) 9; 1893 (47) 13; 1894 (48) 16; 1895 (49) 23; 1896 (50) 23; 1897 (51) 34; 1898 (52) 37; 1899 (53) 11 (d'aquest darrer any han estat comptades només les que es troben al volum I de l'epistolari).

Dr. Josep Torras i Bages bisbe de Vic, publicades a Barcelona per la Biblioteca Balmes, tenia a disposició un material de primeríssima qualitat per a la seva confecció: el riquíssim tresor admirable del seu epistolari, que ja llavors havia estat recollit en la seva pràctica totalitat. Un material valuósíssim i imprescindible no sols per a la redacció de la biografia sinó també per a formar un criteri just de la vida catalana del seu temps. Fortià Solà tenia al seu abast tota aquesta preuada documentació. Però, per una sèrie de raons que ja he explicat jo mateix en una altra banda, l'edició de l'epistolari torrasianà no es va poder dur a terme fins als anys 1994-1998, en cinc gruixuts volums apareguts amb una regular periodicitat anual.

Com es pot comprovar en llegir aquesta obra, Jaume Collell és el gran amic de Josep Torras i Bages tot al llarg de la seva vida: a Collell fa Torras les més íntimes confidències i a ell expressa les més profundes reflexions sobre l'amistat. A Collell sol·licita i convida Torras des de Vilafranca o des de Barcelona. A Collell comenta Torras les més diverses sensacions sobre la vida –a pagès o a ciutat– i manifesta els més variats pensaments sobre el seu propi caràcter, sobre els estats d'ànim –particularment el de la malenconia–, sobre el pas del temps, sobre el progressiu envelliment i sobre la seva soledat després del traspàs dels familiars més directes. A Collell demana Torras reiteradament durant la joventut la tramesa de tabac en pols i l'amic es complau a satisfer-lo. A Collell envia Torras la recepta d'un remei casolà per al dolor. A Collell confia Torras algunes consideracions de caire filosòfic (particularment sobre el tomisme, a propòsit del qual diu, en una carta datada a Barcelona el 12 de gener de 1883: «Tinc la convicció de que Sant Tomàs ha de salvar la societat: no es veu ningú més fora d'ell»), algunes reflexions sobre la llengua i sobre les paraules divina i humana, alguns pensaments sobre la religió i sobre la santedat. A Collell explica Torras les seves visites al Museu episcopal de Vic i al monestir de Santa Maria de Ripoll. A Collell comenta Torras el seu punt de vista sobre el catalanisme, presentant el clero com a reconstructor de la «regió», alhora que s'alegra que el sant Pare i l'Església siguin «regionalistes» com pretenien ésser-ho molts dels eclesiàstics catalans del seu temps. Així mateix li confia el procés de confecció i d'edició del llibre sobre *La Tradició Catalana...*

També van adreçades a Collell les cartes en què Torras parla de la mort dels vilafranquins Xavier Llorens i Barba i Manuel Milà i Fontanals, mestres seus de filosofia i de literatura durant els temps dels estudis universitaris. En una carta de l'abril de 1872, referida a Llorens, diu: [la seva] “és una de les morts que m'han causat més impressió”. En una altra al·ludeix a un article sobre ell aparegut a “La Renaixensa”. Més endavant, parla encara dels apunts de les seves classes. En altres cartes parla de Milà, del seu estat de salut, de la recerca d'informacions per a fer un article sobre ell, després de la seva mort, del destí definitiu de la llibreria del professor i del trasllat de les seves despulls

al panteó-capella erigit en el cementiri per la seva viuda. I acaba: «Lo Milà i lo Llorens foren nostres pares en les lletres profanes; encomanem-los a Déu i entretant nosaltres *oremus ad invicem ut salvemini*».

Al llarg de l'epistolari de Josep Torras i Bages a Jaume Collell es poden distingir les múltiples facetes presentades per la seva relació d'amistat: des de les felicitacions per l'onomàstica i les preocupacions per l'estat de salut del capellà vigatà i de la seva família fins als comentaris sobre els diversos aspectes de la compartida vocació sacerdotal. En les cartes hi ha notícies sobre els ordes que van rebent l'un i l'altre al llarg de la seva carrera, sobre les respectives primeres misses, sobre la seva preocupació per complir bé el sant ministeri, sobre consells espirituals, sobre les seves activitats com a predicadors i sobre les seves ocupacions eclesiàstiques, sobre la seva visió o vivència dels esdeveniments polítics i socials i dels efectes d'aquests sobre les persones de religió, sobre la persecució del clero i sobre la seva estada a l'exili de Vinça (on el van a veure els amics Jaume Collell i Jacint Verdaguer), sobre el viatge a Roma, on Torras i Collell són rebuts en audiència pel papa Pius IX, sobre l'acceptació del càrrec de confessor de les monges cistercenques del monestir de Valldonzella (un càrrec que desenrotlla al llarg de setze anys), sobre el seu parer a propòsit d'algunes encíclicques papals i episcopals, així com algun lament per la desunió de la gent de religió...

Són importants així mateix les notícies sobre l'activitat literària de Torras i de Collell: des de la notícia de la composició d'un sonet per Torras fins al seu plany per la consciència de no ésser poeta. Hi ha també nombroses referències a l'activitat poètica i, sobretot, periodística de Collell, que publicava a Vic "La Veu del Montserrat", setmanari per al qual Torras escriví una colla d'articles. Hi ha, encara, moltes notícies sobre la composició de diverses obres de Torras i de Collell. No és d'estranyar que es trobin en aquestes cartes nombrosos esments del poeta Jacint Verdaguer, Mossèn Cinto, tingut en gran estima per tots dos: L'autor d'obres d'alta volada, hi apareix tot sovint, igualment com l'home que en uns moments determinats es va posar en una «situació especial». Moltes de les cartes de Torras són sovint comentades per Collell, que posa al capdavant de l'escrit unes notes plenes de contingut, sucoses i profitoses, de vegades d'una gran densitat, a través de les quals el lector coneix a fons alguns dels aspectes poc aclarits en el cos de les cartes.

Jacint Verdaguer, tot i ésser considerat amic per Torras i Bages, ocupa en la correspondència un lloc important però tanmateix secundari respecte a Collell. Torras no fa a Verdaguer —a qui tracta de «vostè»— solemnes confidències sobre l'amistat, encara que més d'una vegada el lector pot veure com Mossèn Cinto és admirat com a gran poeta per Torras, que en els moments més conflictius de la seva vida es preocupa per les situacions delicades que travessa, i, tot animant-lo a recapacitar sobre el seu comportament, es posa a la seva disposició per a ajudar-lo a superar el tràngol. Torras coincideix amb

Verdaguer en el Seminari vigatà com a estudiant. Amb Verdaguer va Collell a visitar Torras a l'exili francès de Vinçà (des d'on aquest envia les seves observacions a propòsit del català del Rosselló). Verdaguer és sovint esmentat en les cartes de Torras. Verdaguer dedica un esplèndid poema a Torras i Bages, en ocasió de la seva entrada a Vic com a titular de la seva seu episcopal. I Torras, sovint a petició de Verdaguer, actua de censor eclesiàstic d'una gran part de les seves obres i li dóna consells o li precisa el seu pensament sobre determinats aspectes o temes religiosos presents en els seus escrits. Verdaguer deixa de vegades llibres a Torras i aquest fa al poeta comentaris o consideracions sobre temes literaris i posa en contrast l'estil o la personalitat d'uns autors concrets. Des del seu activisme regionalista, Torras convida Verdaguer a afegir-se com a poeta al projecte de fomentar la publicació de fulletons i de llibres piadosos en llengua catalana... Tot això no és pas poc i constitueix una bona mostra de la sincera amistat que uní Verdaguer i Torras al llarg de la seva vida.

Ocupen així mateix un lloc important els documents epistolars adreçats als parents pròxims o llunyans. Sovint s'hi tracten temes estrictament i purament casolans o domèstics, com ara casaments, defuncions i altres qüestions d'ordre laboral. Però hi ha també escrits amb un relleu especial. Per exemple les cartes enviades al pare durant el viatge a Roma amb l'amic Jaume Collell pel gener i el febrer de 1874. S'hi troben detalls de tota mena sobre les diverses etapes i sobre els llocs visitats, amb descripcions espectaculars de Mònaco i el seu Casino, de Pisa, de Florència, de Roma, la ciutat eterna, que recorren de cap a cap. No cal dir que constitueix el moment culminant i més emocionant el dia de l'audiència concedida pel Papa. Segons explica Collell, després d'haver rebut la benedicció de Pius IX, els dos sacerdots novells baixaven les escales del Vaticà «commoguts, silenciosos, i pensant que *haviem de ser uns bons capellans*».

Es conserven cartes adreçades al seu germà Antoni, al seu cunyat Tomàs Mestre, a les cosines Josefa Rossell (vídua de Mandri) i a Maria Torras (vídua d'Almirall), als cosins Antoni, Josep i Pere Bolet i Artigas, amb el darrer dels quals mantingué una animada correspondència, sobretot després que hagué decidit ingressar a la Companyia de Jesús: les consideracions sobre la vida espiritual i sobre la santedat s'ajunten a les reflexions sobre la funció del religiós i sobre la filosofia i la gràcia. Hi ha així mateix algunes cartes de condol i de concessió d'indulgències adreçades a gent pròxima a la família (el senyor Eduard, de la casa Mir de Sant Sadurní d'Anoia, a Pacià Amiguet «Pacianet», de Vilafranca), i també al nen Daniel Pasqual i Torrents, del Bruc, a qui dóna la primera comunió.

Hi ha també les cartes adreçades per Torras i Bages als familiars del servei personal: a Maria Bruix, minyona, amb la qual tracta majoritàriament de qüestions de caire domèstic, i a Josep Dachs, futur secretari de cambra seu durant els anys d'episcopat, amb el qual parla de qüestions d'ordre espiritual,

en uns moments en què es fa preguntes a si mateix sobre l'autenticitat de la seva vocació eclesiàstica.

És igualment abundant la correspondència mantinguda amb personatges del món eclesiàstic. Els destinataris, esmentats per ordre alfabètic, són els que segueixen: mossèn Joan Ballester, que l'octubre de 1891 el succeeix en el càrrec de confessor de la comunitat cistercenca de Vallldonzella, al qual manifesta el seu pensament sobre la dona; mossèn Salvador Bové, a qui anima a dedicar-se a l'estudi de la teologia i a qui parla de la fraternitat sacerdotal; mossèn Frederic Clascar, a qui tracta de «tu» i a qui fa algunes recomanacions espirituals; Tomàs Costa, arquebisbe de Tarragona, a qui adreça una carta breu a propòsit d'un premi obtingut als Jocs Florals; Antoni Estalella, bisbe electe de Terol, amb qui parla d'afers eclesiàstics i socials; Francesc Figueres, del diari "El Matí", a qui envia unes pregàries a Nostra Senyora de Montserrat; Pere Garriga, canonge de Tarragona, a qui envia una carta de recomanació a favor de «lo diaca Dachs»; Josep Morgades i Gili, conterrani seu i bisbe de Vic, considerat per Torras com el «restaurador regional», a qui adreça un nombre abundant de documents epistolars sobre temes ben diversos, com ara comentaris sobre algunes pastorals o qüestions d'ordre econòmic i especulacions filosòfiques; Narcís Vilarrasa, a qui adreça una carta en llatí com a Promotor Fiscal substituït en el procés rogatori de l'Il·lm. Antoni Maria Claret a Barcelona; Sebastià Puig, canonge, a qui felicita pel càrrec obtingut; Fèlix Sardà i Salvany, que li ha fet a la seva "Revista" la recensió de *El Rosario y su mística filosofía* (1886); Ramon Sagalés, rector de Montmell (localitat on «radican algunas fincas de mi familia», diu literalment), a qui encarrega cinquanta misses i li envia diners; a Jaume Serra, pvre., a qui envia exemplars d'alguns escrits seus.

Torras i Bages exercí de 1876 a 1891, això és, durant gairebé setze anys, el càrrec de confessor de les monges de la barcelonina comunitat cistercenca de Vallldonzella, a les quals són adreçades algunes de les cartes del primer volum (on figuren els noms de l'abadessa Antònia Mestre i Solà, de la priora Carme Montsorí i de la religiosa Maria de la Concepció Ribas). Del tracte sovintejat amb les «missenyores» va treure les seves impressions sobre el caràcter femení, que confiava amb tota franquesa i sinceritat al seu successor. Aquestes afirmacions, juntament amb les fetes confidencialment a l'amic Jaume Collell en ocasió d'uns exercicis que donava el 1893 a les germanes carmelites de Vilafranca del Penedès, constitueixen el nucli del seu pensament sobre la dona, fonamentat en part en algunes experiències d'origen familiar.

A l'epistolari hi ha testimonis també de la seva actuació com a fiscal en la causa de canonització del beat Josep Oriol, de les seves activitats com a censor (d'un llibre indeterminat o d'un altre sobre *Luter* escrit per Joaquim Rubió i Ors), així com de la submissió de les seves obres a la censura (en una carta demana al vicari general del bisbat de Barcelona un censor per al seu llibre

Miniatura psicològica de Sant Lluís Gonçaga) o de la petició de permís per a la publicació del llibre *Mes del Sagrat Cor de Jesús*. En altres documents (com una declaració al bisbat de Barcelona, amb data de 8 de desembre de 1883) trobem les dades del seu currículum o notícies diverses sobre la persecució religiosa de 1873, ben descrita en les cartes enviades al seu pare.

Hi ha documents que giren entorn de la pietat, com la carta escrita a Vilafranca el 22 de setembre de 1892 i adreçada a Celestina Clot de Ballester. Un bon nombre de cartes amb consells espirituals van adreçades a les germanes Mercè i Dolors Vilaclara. Les consideracions que hi fa són impagables: «Qui ama la independència de la soledat està millor en la gran ciutat que en la ciutat petita, a on domina més la batxilleria, los comareigs i les petites murmuracions en què solen entretenir-se molta gent. [...] Per açò la gran ciutat no és despreciable instrument de perfecció cristiana per a qui sap fer-se independent del món i amic de Jesucrist. L'obscuritat personal tan fàcil d'obtenir, lo quedar amagat entre la turba, és lo primer pas per a unir-se íntimament amb Jesucrist». O bé: «La soledat és una gran cosa, en ella s'inspiren les ànimes, en ella se despullen de l'esperit mundà, se'ls desvaneixen les boires que tapen lo sol etern de la Veritat, trobant en la contemplació d'Ell lo repòs que enlloc més trobarien». En alguna altra carta reflexiona i dóna consells espirituals a una senyora per a la vida matrimonial. Les cartes trameses a Lluís Álvarez, advocat, de Vilafranca del Penedès, tracten de qüestions econòmico-benèfiques.

Són també nombrosos els documents epistolars adreçats a personatges importants en diversos camps de la vida social del seu moment. A l'acadèmic Francesc de Bofarull, li agraeix el nomenament com a membre de l'Acadèmia de Bones Lletres; a Manuel Duran i Bas, que va ser mestre seu i que el 1899, com a ministre de Gràcia i Justícia, havia de proposar Torras i Bages per a bisbe de Vic, li agraeix i comenta alguns escrits seus; a l'escultor Josep Llimona, li parla dels articles apareguts a la premsa sobre la pintura del seu germà Joan a Montserrat; a Joan Mañé i Flaquer, director del "Diario de Barcelona", li fa unes observacions de caire moral relatives al seu periòdic; a Francesc Matheu, li agraeix la tramesa i obsequi d'un seu llibre de versos; a Marcelino Menéndez Pelayo, li fa una consulta sobre un tema erudit; a Joaquim Miret i Sans, amic de la família, a qui anomena «Quimet», el felicita per un article; a Ricard Permanyer, notari, li envia les oracions per a l'Estació del Santíssim Sagrament; a Enric Prat de la Riba, li demana que li deixi un llibre per a fer una consulta; a Joaquim Rubió i Ors, antic mestre seu, li fa uns comentaris a propòsit de la censura d'un llibre o el felicita pel seu aniversari i per una distinció que li han atorgat; a Antoni Rubió i Lluch, li agraeix la tramesa del seu llibre sobre *El Renaixement clàssic a Catalunya* i li parla de *La Tradició Catalana* o li retorna un volum de Hegel, tot excusant-se de no haver-lo pogut llegir; a Ferran de Sagarra, li comunica que no pot anar a fer un sermó; a Francesc Sostres, li agraeix el condol per la mort del seu pare (1894); a Narcís

Verdaguer i Callís, li diu que ha acabat un llibre (possiblement *La Tradició Catalana*) i que accepta el càrrec de delegat de la «Unió Catalanista», al mateix temps que li dona records per a Jaume Collell i per a Mossèn Cinto.

A Victorià Amer, li adreça la carta de recomanació d'un parent seu. A Francesc Brunet i Recasens, li diu que pot anar a casa seva, on el rebrà i l'escoltarà amb molt de gust. Envia cartes de condol a Joan Costa, nebot de l'arquebisbe de Tarragona, a Antònia Mata i Puig, vídua de Pere Sacases, notari de Vilafranca del Penedès, i a Maria del Socors Posas.

Els documents de l'epistolari procuren tot d'altres dades sobre el temperament i la personalitat de Torras i Bages i de vegades serveixen per saber com es veia ell a si mateix. Així, en una carta de 1894 diu a Verdaguer: «Tinc principalment la inclinació a la vida especulativa». En una altra del juny de 1878 havia confessat a Collell que durant el temps que residia a Vilafranca només tenia col·loquis íntims amb els llibres; i deia: «I com ells són amics sèrios i l'estiu és carregós, dits col·loquis han de ser un xic pesats i monòtons; però per això, Déu nos conservi els llibres i los pocs ulls que tinc per llegir-los. Allí m'espera Bossuet del qual espero cruspí-me'n alguns trossos, si Déu vol i la peresa no m'enganya, puix la vida especulativa més sensible que l'activa no resisteix les calors com les flors delicades». Torras i Bages té consciència de no ésser poeta. Però després del viatge a Roma i de la rebuda en audiència per Pius IX diu que és una de les ocasions en què ha desitjat ésser-ho. En una carta de 22 de juliol de 1874 –Torras i Bages té vint-i-vuit anys– confessa a Jaume Collell: «Desitjo que les hermoses vores del Ter facin florir la teua poètica imaginació i que et facin reviuire les impressions rebudes en los, en general, pobríssims màrgens del Tíber. En quant a mi s'ha complert lo que et deia, que sols *per participationem* havia de sentir algom de poesia i així és que un vespre que la Teologia me feia son, vaig escriure un soneto, que si el recordo te l'enviaré. Son origen te dirà que sort d'ésser curt, que si no faria dormir també». Torras admirava Verdaguer, tal com deia a Collell pel juliol del 1886: «Mes quin home Mossèn Cinto que podria passar tota sa vida en lo forat d'una roca en contemplació de la poesia, com un estilista». I conclouïa: «Nosaltres som d'una altra fusta, més flonja, i tenim necessitats potser més vulgars, però que en deguda mida havem de satisfer». De fet, Torras considerava que la profusió de premis literaris perjudicava l'activitat poètica. Així, en una carta de 1893 recomanava a Pere Bolet i Artigas de no convocar un concurs: «...la multiplicitat de certàmens vulgaritza la poesia, potser fins la corromp, en lo sentit de convertir-la en una exhibició convencional i vanidosa, desapareixent aquell caràcter natural i espontani, que és lo natural i propi de la poesia». Al cap i a la fi, però, Torras estava convençut que la dedicació a la literatura era una pura vanitat. I en una carta de 1873 parlava de «...la Revista de Lovaina que, enmig d'aquesta soledat literària, me manté un xic encesa l'afició a les lletres»; i afirmava

finalment: «bé és cert no obstant que aquestes de res ens serviran en lo dia del balanç de totes les nostres obres».

Torras i Bages tenia una clara consciència del pas del temps. Així, en una carta de 24 de juliol de 1885 deia a l'amic Collell: «Los anys van passant i no en va per sobre nostre cos caduc; a voltes això entristeix lo natural, lo pensament melancòlic de que lo nostre esperit al fer-se vell, lo mateix que l'arbre que perd les fulles o l'aucell que perd les plomes, ha de trobar-se despullat d'afeccions, podria alterar la serenitat de nostre cor, si la santa fe catòlica i la caritat divina no ens fessen esperar una vida, per la qual los sants perdien la temporal, en la que la felicitat se funda i se manté d'una amistat sublim». I en una altra carta de 16 de setembre de 1891: «L'altre dia complí 45 anys i això ja és ferreny. Nos ha passat lo temps de l'idil·li i anem entrant en lo de les elegies, o sia com diu la nostra gent devota, arriba ja el temps d'agafar los rosaris grossos». El 23 de juliol de 1892 el felicitava pel seu sant i li deia: «...la tardor de la vida, en la que ambdós havem entrat, promet ésser serena i tranquil·la i sobretot aprofitable. Jo no sé si a tu te passa; però la meua imaginació ja és més retrospectiva que no pas tirada a l'esdevenidor, i fins aquells treballs que un fa, perquè creu que deu fer-los, la voluntat los emprèn amb resolució, sí, però no amb entusiasme. Verdaderament, de la naturalesa humana se n'evaporen una pila d'elements a còpia d'anys. Si això és perfet o imperfet que ho escatesquen los savis; però per lo que a nosaltres toca, la bellesa de la vida disminueix; però tot escrivint me ve a la memòria que potser nos passa lo que a l'arbre que s'asseca, que si bé perd l'hermosura, la seua substància, la fusta, se fa més dura, resistent i per lo tant més útil». En una carta de 20 de juliol de 1893 li comentava: «...així que un va fent anys, veu més clarament que tot lo del món és com un vapor que es desfà». I en una altra de 8 de novembre de 1895 li confessava: «Ahir al vespre marxà lo Bisbe de Teruel i encara que els anys que anam posant i la pràctica de la vida sacerdotal nos donen un cert desprendiment; encara que mon esperit un xic filosòfic procura posar-se en lo immutable i permanent, sento i sentiré alguns dies la impressió de la soledat, a la qual la Providència divina ha volgut consagrar-nos a tu i a mi. ¡Que miserable és l'home no bastant-li la contemplació de la veritat infinita, que tenim sempre a la nostra disposició, i és una de les obligacions més pròpies del nostre estat!». En una carta de 2 de gener de 1897 li deia: «Tu i jo havem complert ja la mitja centúria, per lo tant nos acostem més al cel i nos allunyem de la terra. Déu sia amb nosaltres».

I també tenia consciència de les responsabilitats que anava adquirint a mesura que es feia gran. Així, en una carta del 16 de març de 1895 comentava al poeta Verdaguer: «Cada dia, estimat Mossèn Cinto, la meua càrrega augmenta; no perquè ella sia en si molt grossa; però me priva d'una forma de vida per mi molt agradable, i en la qual és més fàcil guardar l'equilibri espiritual».

Torras i Bages reflexionà també sobre la santedat. Així, en una carta de 21

de juliol de 1886 deia: «Mes de tots modos per los que no arribam a la mida de sants, és convenient lo estímulo de les ordenades i nobles afeccions humanes». I en una de 24 de juliol de 1893: «Cada dia envejo més als sants, qui tingueren la vera saviesa de donar a cada cosa son valor. És molt humiliant lo que ens passa de conèixer que som víctimes de la il·lusió, continuant, emperò, amb les mateixes il·lusions d'abans: Coneixem l'ideal, és a dir lo fi de nostra existència, i no sabem descansar en ell, fins los qui havem tingut la sort de tenir a Jesucrist per mestre». En una altra de 28 d'octubre de 1894 es lamentava a Collell en els termes següents: «Però desgraciadament, a mi me passa que un cop exalat per tots cantons per la podadora de la mort, en lloc de brostar amb més força en la vida espiritual, a pesar de sentir lo nihilisme mundà, no sé trobar les conjuntures per a unir-me amb Déu, a on sols la criatura troba la perfecció i lo descans. No ens cansem d'esperar i preguem per a que Déu nos face sants». I més endavant, en un escrit a Pere Bolet, S. J., datat el 2 de febrer de 1896, reblava: «La Providència del Senyor al despullar-me, per la mort de tots los meus, de les més íntimes afeccions humanes, al posar-me en una situació en què no he de menester pensar en los medis de subsistència, al donar-me una certa llum intel·lectual, sembla que m'exigeix una total donació a Ell, i no obstant no sé sortir de mi mateix i aquella Summa Veritat que es reflexa en mon enteniment no la sé fer la regla pràctica i el mòbil de la meua voluntat. La santedat és difícil per això me sembla que S. Berchmans deia que si no se'n feia quan era jove mai arribaria a ésser-ho. Tu doncs que ets jove tens lo camí més expedit i encara que jo sia ja en lo començ de vell no deixes de pregar que a tu Déu te faça un sant jesuïta i a mi a lo menos un bon capellà». Finalment, en una carta de 20 d'octubre de 1897 a Josep Dachs, afirmava: «La santedat no consisteix en un estat neuròtic sinó en una gran rectitud de totes nostres facultats i sos actes envers Déu, fi de nostra existència, amb entera indiferència respecte dels medis que ens hi ha de portar, sense voler això ni allò sinó lo que Déu vulga».

Torras i Bages estava destinat a ésser bisbe des de ben jove. Així ho havia predit més d'una vegada el canonge Collell, segons explica ell mateix en el prefaci a *Dulcis amicitia*. Tanmateix, la primera vegada que es parla seriosament de la seva promoció al càrrec episcopal és en una carta del seu compatriota Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic, datada el 10 de gener de 1897, en què li diu: «Un día quise trabajar para que nombrasen a V. obispo. Voy convenciéndome que su puesto es ahí, para ser el verbo del renacimiento catalán de buena ley». Aquest nomenament s'havia de produir per l'abril de 1899 a proposta del ministre de Gràcia i Justícia, Manuel Duran i Bas, mestre de Torras i Bages, que, en una carta adreçada a Collell, amb data de 23 d'abril de 1899, deia: «...tengo el gusto de manifestarle que cada vez es mayor mi satisfacción por haber puesto mi firma en los Decretos, nombrando al sabio y virtuoso Sr. Morgades para la Silla episcopal de Barcelona, y para sucederle en la de esa S. I. C. de Vich,

al muy ilustrado y bondadoso sacerdote Sr. Dr. Torras y Bages». I acabava l'escrit dient: «*No'ns podem pas olvidar de la terra!*» Uns mots que Jaume Collell comentava com segueix: «*Aqueixa postdata* li fa molta honra a Don Manuel, qui en bona hora passà pel Ministeri de Gràcia i Justícia, per dotar a Barcelona i a Vich de dos Prelats que representen i millor dit caracteritzen, tota una època de la vida religiosa i social de Catalunya».

Vet aquí, en síntesi, una visió global dels grans temes tractats per Torras i Bages durant els anys en què exercí de prevere. Com es pot veure són molt variats i rics de contingut i constitueixen una bona mostra de la fermesa del caràcter, de la profunditat del pensament i de la noblesa del sentiment d'una persona que, ben arrelada a la seva terra, tenia la mirada fita permanentment en el cel.

Calldetenes, 8-16 d'agost de 2016
Barcelona, 7 de novembre de 2016

ANEX

A) ELS [68] CORRESPONSALS DE JOSEP TORRAS I BAGES (VOLUM I)²

- A? (1): 137. (Vilafranca del Penedès, 14-X-1886)
A la Senyora Doña N. N., Religiosa novícia del Císter del Monestir de Valldonzella (1): 83. (sense data)
A la senyora N. N. (1): 333. ([sense lloc], 31-III-1899).
A Sor D^a. M^a. N. Religiosa cistercenca del Monestir de Valldonzella (1): 331. (sense data) (1899?)
A una religiosa professa del Monestir de Valldonzella (1): 82. (sense data)
Álvarez, Lluís (3): 168. (Barcelona, 25-II-1892); 211. (Barcelona, 26-III-1895); 236. (Barcelona, 23-V-1896).
Amer, Victorià (1): 323. (sense data: 1898? -1899?).
Amiguet, Pacià (1): 301. (Barcelona, 11-VI-1898).
Ballester, Joan (1): 163. (Vilafranca, 17-X-1891).
Bofarull, Francesc de (1): 232. (Barcelona, 23-III-1896).
Bofarull, Jaume (1): 306. (Barcelona, 20-VII-1898).

2. No hi ha la carta número 253. L'edició salta de la carta 252 a la 254. Per tant, el número total de cartes d'aquest volum primer és 334 i no pas 335.

Bolet, Antoni (4): 193. (Barcelona, 16-III-1894); 194. (Barcelona, 20-IV-1894); 195. (Barcelona, 27-IV-1894); 197. (Barcelona, 27-VI-1894).

Bolet i Artigas, Josep (3): 207. (Barcelona, 18-II-1895); 308. (Vilafranca, 14-VIII-1898); 312. (Vilafranca del Penedès, 13-IX-1898).

Bolet i Artigas, Pere (14): 155. (Barcelona, 19-II-1890); 165. (Barcelona, 22-XII-1891); 166. (Barcelona, 31-XII-1891); 169. (Barcelona, 21-III-1892); 177. (Barcelona, 10-I-1893); 180. (Barcelona, 27-IV-1893); 181. (Barcelona, 26-V-1893); 183. (Barcelona, 13-VII-1893); 192. (Barcelona, 12-II-1894); 199. (Barcelona, 31-VII-1894); 206. (Barcelona, 29-XII-1894); 230. (Barcelona, 2-II-1896); 246. (Vilafranca, 29-IX-1896); 271. (Barcelona, 30-VII-1897).

Bové, Salvador (4): 229. (sense data) (1895?); 314. (Vilafranca, 19-IX-1898); 319. (Barcelona, 17-XI-1898); 326. (Barcelona, 21-I-1899).

Bruix, Maria (3): 233. (Terol, 24-IV-1896); 267. (Lleida, sense data, [1897?]); 304. (Manresa, 8-VII-1898).

Brunet i Recasens, Francesc (1): 303. (sense data) (1898?).

Censura (2): 152. (Barcelona, 15-II-1888); 208. (Barcelona, 21-II-1895).

Clascar, Frederic (1): 275. (Vilafranca, 3-IX-1897).

Clot de Ballester, Celestina (1): 175. (Vilafranca, 22-IX-1892).

Collell, Jaume (140)³: 3. (Vilafranca, 23-VII-1871); 4. (Barcelona, 16-XII-1871); 5. (Vilafranca, 25-XII-1871); 6. (Barcelona, 16-I-1872); 7. (Barcelona, 15-II-1872); 8. (Barcelona, 26-III-1872); 9. (IV-1872); 11. (Barcelona, 8-VI-1872); 12. (Vilafranca, 12-VIII-1872); 13. (Vilafranca, 19-VIII-1872); 14. (Vilafranca, 16-X-1872); 15. (Vilafranca, 13-XI-1872); 16. (Vilafranca, 10-I-1873); 17. (Vilafranca, 18-IV-1873); 18. (Vilafranca, 1-VI-1873); 19. (Vilafranca, 12-VI-1873); 20. Vinçà (5-VIII-1873); 26. (Vinçà, 25-IX-1873); 27. (Vinçà, 1-X-1873); 28. (Vinçà, 12-X-1873); 29. (Barcelona, 16-XI-1873); 38. (Barcelona, 1-IV-1874); 39. (Barcelona, 16-VII-1874); 40. (22-VII-1874); 41. (25-VIII-1874); 42. (Barcelona, 22-IX-1874); 43. (Barcelona, 9-IV-1875); 44. (Barcelona, 6-VI-1875); 45. (Barcelona, 6-VII-1875); 46. (Barcelona, 18-VII-1875); 47. (Torelló, 6-VIII-1875); 48. (Barcelona, 14-X-1875); 49. (Barcelona, 20-X-1875); 50. (Barcelona, 23-XI-1875); 51. (Barcelona, 18-I-1876); 52. (Barcelona, 15-III-1877 [1876?]); 53. (Barcelona, 19-VI-1876); 54. (Barcelona, 11-VII-1876); 55. (Vilafranca, 23-VIII-1876); 56. (Barcelona, 23-XII-1876); 57. (Barcelona, 30-I-1877); 58. (Barcelona, 26-II-1877); 59. (Barcelona, 12-IV-1877); 60. (Barcelona, 28-XI-1877); 61. (Barcelona, 12-II-1878); 62. (Barcelona, 31-III-1878); 63. (Barcelona, 30-VI-1878); 64. (Vilafranca, 23-VIII-1878); 65. (Barcelona, 27-III-1879); 66. (Barcelona, 8-V-1879); 67. (Barcelona, 9-V-1879); 68. (Barcelona, 21-V-1879); 69. (Barcelona,

3. Tanmateix és ben estrany que durant tres anys seguits (1888, 1889, 1890) no hi hagi cap carta.

23-VI-1879); 70. (Vilafranca, VII-1879); 73. (Barcelona, 31-XII-1879); 74. (Barcelona, 18-II-1880); 75. (Barcelona, 20-II-1880); 76. (Barcelona, 7-V-1880); 77. (Barcelona, dia de sant Pere, 1880); 78. (Vilafranca, 9-VIII-1880); 79. (Vilafranca, IX-1880); 80. (Vilafranca, 15-X-1880); 81. (Vilafranca, 28-X-1880); 84. (Barcelona, 14-I-1881); 85. (Barcelona, 20-II-1881); 86. (Barcelona, 1-III-1881); 87. (Barcelona, 7-IV-1881); 88. (Barcelona, 14-IV-1881); 89. (Barcelona, 17-V-1881); 90. (Barcelona, 20-VI-1881); 91. (Barcelona, 25-VI-1881); 92. (Barcelona, 26-VII-1881); 93. (Barcelona, 30-VIII-1881); 94. (Barcelona, 6-IX-1881); 95. (Barcelona, 16-XI-1881); 96. (Barcelona, 10-XII-1881); 97. (Barcelona, 5-III-1882); 98. (Barcelona, 15-VI-1882); 99. (Barcelona, 25-VI-1882); 100. (Barcelona, 27-VII-1882); 101. (Barcelona, 3-VIII-1882); 102. (Barcelona, 6-X-1882); 103. (Barcelona, 12-I-1883); 104. (Barcelona, 13-II-1883); 105. (Barcelona, 6-IV-1883); 106. (Barcelona, 28-V-1883); 107. (Barcelona, 17-IX-1883); 109. (Barcelona, 28-II-1884); 110. (Barcelona, 4-III-1884); 111. (Barcelona, 28-III-1884); 112. (Barcelona, 6-VI-1884); 113. (Barcelona, 22-VI-1884); 114. (Barcelona, 24-VII-1884); 115. (Barcelona, 30-VII-1884); 116. (Barcelona, 15-VIII-1884); 117. (Barcelona, 27-X-1884); 118. (Barcelona, 13-II-1885); 119. (Barcelona, 19-II-1885); 120. (Barcelona, 25-III-1885); 121. (Barcelona, 26-IV-1885); 122. (Barcelona, 2-V-1885); 123. (Barcelona, 24-VII-1885); 124. (Barcelona, 24-VII-1885); 125. (Barcelona, 26-VIII-1885); 126. (Barcelona, 26-IX-1885); 127. (Barcelona, 13-X-1885); 128. (Barcelona, 30-X-1885); 129. (Barcelona, 25-XI-1885); 131. (Barcelona, 2-III-1886); 134. (Vilafranca, 21-VII-1886); 138. (Vilafranca, 28-X-1886); 139. (Barcelona, 18-XI-1886); 140. (Barcelona, 6-XII-1886); 143. (Vilafranca, 22-IV-1887); 144. (Barcelona, 18-VI-1887); 145. (Barcelona, 28-VI-1887); 146. (Barcelona, 13-VII-1887); 147. (Vilafranca, 27-VII-1887); 148. (Vilafranca, 3-VIII-1887); 150. (Vilafranca, 22-VIII-1887); 151. (Vilafranca, 25-IX-1887); 158. (Barcelona, 24-VII-1891); 159. (Vilafranca, 16-VIII-1891); 160. (Vilafranca, 16-IX-1891); 164. (Barcelona, 26-XI-1891); 170. (Barcelona, 26-IV-1892); 172. (Barcelona, 7-V-1892); 174. (Vilafranca, 23-VII-1892); 176. (Barcelona, 23-XII-1892); 182. (Barcelona, 6-VI-1893); 185. (Barcelona, 24-VII-1893); 186. (Vilafranca, 8-X-1893); 196. (Barcelona, 8-V-1894); 201. (Barcelona, IX-1894); 204. (Barcelona, 28-X-1894); 214. (Barcelona, 24-VII-1895); 225. (Barcelona, 8-XI-1895); 247. (Vilafranca, 5-X-1896); 254. (Barcelona, 2-I-1897); 282. (Barcelona, 6-XII-1897).

Costa, Joan (2): 258. (Barcelona, 18-II-1897); 298. (Barcelona, 28-IV-1898).

Costa, Tomàs (1): 213. (Barcelona, 12-VII-1895).

Dachs, Josep (7): 279. (Vilafranca, 6-X-1897); 281. (Vilafranca, 20-X-1897); 305. (Barcelona, 12-VII-1898); 316. (Vilafranca, 10-X-1898); 317. ([sense lloc], 26-X-1898); 330. (Barcelona, 4-III-1899); 332. (Barcelona, 25-III-1899).

- Declaració al bisbat de Barcelona (1): 108. (Barcelona, 8-XII-1883)
- Duran i Bas, Manuel (1): 167. (sense data) (1891?)
- Eduard (el senyor...) (de la casa Mir de Sant Sadurní d'Anoia) (1): 284. Avui dijous (1897?).
- Estalella, Antoni (1): 200. (Vilafranca, 10-VIII-[1894?]).
- Figueres, Francesc (1): 328. (Barcelona, 3-II-1899).
- Garriga, Pere (1): 302. (Barcelona, 13-VI-1898).
- Governador eclesiàstic de la diòcesi de Barcelona (1): 72. (Barcelona, 13-XI-1879).
- Josep Maria (1): 315. (Vilafranca, 5-X-1898)
- Llimona, Josep (1): 239. (Vilafranca, 8-VIII-1896).
- Mañé i Flaquer, Joan (1): 153. (Barcelona, 24-VII-1888).
- Marian N. N. (1): 205. (Barcelona, 17-XII-1894).
- Mata i Puig, Antònia (1): 261. (Barcelona, 14-IV-1897).
- Matheu, Francesc (1): 325. ([sense lloc], 11-I-1899).
- Menéndez Pelayo, Marcelino (1): 289. (Barcelona, 5-I-1898).
- Mestre, Tomàs (1): 25. (Vinçà, 23-VIII-1873).
- Mestre i Solà, Antònia (abadessa de Valldonzella) (3): 71. (Vilafranca, 8-IX-1879); 161. (Vilafranca, 21-IX-1891); 220. ([?], 15-VIII-1895)
- Miret i Sans, Joaquim (1): 327. (S/C. 29-I-1899).
- Montsorí, Carme (Priora de Valldonzella) (2): 198. (Vilafranca, 15-VII-1894); 238. (sense data) (1896?).
- Morgades i Gili, Josep (12): 142. (Barcelona, 20-IV-1887); 178. (Barcelona, 21-II-1893); 210. (Barcelona, 18-III-1895); 212. (Barcelona, 22-V-1895); 231. (Barcelona, 29-II-1896); 237. (Barcelona, 7-VI-1896); 240. (Vilafranca, 10-VIII-1896); 250. (Barcelona, 4-XI-1896); 255. (1897); 270. (Barcelona, 30-VII-1897); 288. (? , 2-I-1898); 320. (Barcelona, 30-XI-1898).
- Notes del dietari particular (2): 202. (22 maig [1895?]); 203. (19-X-1894).
- Pasqual i Torrents, Daniel (1): 335. (Barcelona, 7-IV-1899).
- Permanyer, Ricard (1): 318. ([sense lloc], 28-X-1898).
- Posas, Maria del Socors (1): 130. (Barcelona, 20-I-1886).
- Prat de la Riba, Enric (1): 157. ([sense lloc], 17-I-[1891?])
- Puig, Sebastià (1): 329. (Barcelona, 9-II-1899)
- Rector de Montmell (1): 300. (Barcelona, 21-V-1898).
- Ribas, Maria de la Concepció (religiosa de Valldonzella) (1): 256. ([sense data] [1897?]).
- Rossell de Mandri, Josefa (6): 132. (Barcelona, 15-IV-1886); 133. ([sense data] [1886?]); 274. (Vilafranca, 29-VIII-1897); 277. (Vilafranca, 9-IX-1897); 283. (S/C., 11-XII-[1897?]); 310. (Vilafranca, 21-VIII-1898).
- Rubió i Lluch, Antoni (2): 173. (Vilafranca, 11-VII-1892); 322. (Figura al desembre de 1898).

- Rubió i Ors, Joaquim (2): 257. (Barcelona, 10-II-[1897?]); 259. (Barcelona, 13-III-1897).
- Sagalés, Ramon (1): 149. (Vilafranca, 18-VIII-1887).
- Sagarra, Ferran de (1): 287. (Sense data).
- Sardà i Salvany, Fèlix (1): 135. (Vilafranca, 5-X-1886).
- Serra, Jaume (1): 262. (Barcelona, 29-IV-1897).
- Sostres, Francesc (1): 191. (Barcelona, 3-II-1896).
- Torras, Maria (1): 219. (Vilafranca, 15-VIII-1895).
- Torras i Bages, Antoni (1): 2. (Barcelona, 18-V-1862).
- Torras i Gomar, Francesc (13): 1. (Barcelona, 18-V-1862); 21. (Vinçà, 14-VIII-1873); 22. (Vinçà, 15-VIII-1873); 23. (Vinçà, 21-VIII-1873); 24. (Vinçà, 23-VIII-1873); 30. (Vinçà, 21-I-1874); 31. (Marsella, 22-I-1874); 32. (Gènova, 28-I-1874); 33. (Florència, 2-II-1874); 34. (Roma, 6-II-1874); 35. (Roma, 14-II-1874); 36. (Roma, 21-II-1874); 37. (Roma, 28-II-1874).
- Valls, Lluís (1): 311. ([sense lloc], 10-IX-[1898?]).
- Verdaguer i Callís, Narcís (4): 162. (Vilafranca, 13-X-1891); 188. ([sense data] [1893]); 189. ([sense data] [1893?]); 321. ([sense lloc], 9-XII-1898).
- Verdaguer, Jacint (11): 10. ([sense lloc], abril de 1872); 136. (Vilafranca, 14-X-1886); 141. (Barcelona, primeria d'abril de 1887); 154. (Barcelona, 25-XI-1889); 171. (abril 1892); 179. (23-II-1893); 184. (Barcelona, 20-VII-1893); 187. (Barcelona, 25-XI-1893); 190. (Barcelona, 10-I-1894); 209. (Barcelona, 16-III-1895); 217. (Barcelona, 3-VIII-1895).
- Vicari general de Barcelona (1): 299. (Barcelona, 1-V-1898).
- Vilaclara 1(Mercè i Dolors) (48): 215. (Barcelona, 21-VII-1895); 216. (Barcelona, 3-VIII-1895); 218. (Barcelona, 5-VIII-1895); 221. (Vilafranca, 23-VIII-1895); 222. (Vilafranca, 26-IX-1895); 223. (Vilafranca, 14-X-1895 (?)); 224. (sense data); 226. (sense data); 227. (sense data); 228. (sense data); 234. (sense data); 235. (Barcelona, 3-V-1896); 241. (Vilafranca, 21-VIII-1896); 242. (Vilafranca, 1-IX-[1896?]); 243. (Vilafranca, 8-IX-[1896?]); 244. (Vilafranca, 17-IX-1896); 245. (Vilafranca, 23-IX-[1896?]); 248. (Vilafranca, 11-X); 249. (Vilafranca, 25-X); 251. (sense data); 252. (sense data); 260. (sense data); 263. (sense data); 264. (sense data); 265. (sense data); 266. (29-VI-1897); 268. (sense data); 269. (Barcelona, 26-VII-1897); 272. (Vilafranca, 13-VIII-1897); 273. (Vilafranca, 23-VIII-[?]); 276. (Vilafranca, 6-IX-1897); 278. (Vilafranca, 25-IX-1897); 280. (Vilafranca, 14-X-1897); 285. (sense data); 286. (sense data); 290. (26-II-[1898?]); 291. (sense data); 292. (sense data); 293. (sense data); 294. (sense data); 295. (sense data); 296. (sense data); 297. (sense data); 307. (Barcelona, 31-VII-1898); 309. (Vilafranca, 21-VIII-1898); 313. (Vilafranca, 14-IX-1898); 324. (sense data); 334. (sense data).
- Vilarrasa, Narcís (1): 156. (Barcelona, 25-VI-1890).

B) NÚMERO DE CARTES REBUDES PELS CORRESPONSALS

1. [47 corresponsals]. A?; A la Senyora Doña N. N., Religiosa novícia del Císter del Monestir de Valldonzella; A la senyora N. N.; A Sor D^a. M^a. N. Religiosa cistercenca del Monestir de Valldonzella; A una religiosa professa del Monestir de Valldonzella; Amer, Victorià; Amiguet, Pacià; Ballester, Joan; Bofarull, Francesc de; Bofarull, Jaume; Brunet i Recasens, Francesc; Clascar, Frederic; Clot de Ballester, Celestina; Costa, Tomàs; Declaració al bisbat de Barcelona; Duran i Bas, Manuel; Eduard (senyor); Estalella, Antoni; Figueres, Francesc; Garriga, Pere; Governador eclesiàstic de la diòcesi de Barcelona; Josep Maria; Llimona, Josep; Mañé i Flaquer, Joan; Marian N. N.; Mata i Puig, Antònia; Matheu, Francesc; Menéndez Pelayo, Marcelino; Mestre, Tomàs; Miret i Sans, Joaquim; Pasqual i Torrents, Daniel; Permanyer, Ricard; Posas, Maria del Socors; Prat de la Riba, Enric; Puig, Sebastià; Rector de Montmell; Ribas, Maria de la Concepció; Sagalés, Ramon; Sagarra, Ferran de; Sardà i Salvany, Fèlix; Serra, Jaume; Sostres, Francesc; Torras, Maria; Torras i Bages, Antoni; Valls, Lluís; Vicari general de Barcelona; Vilarrasa, Narcís.

2. [6 corresponsals]. Censura; Costa, Joan; Montsorí, Carme; Notes del dietari particular; Rubió i Lluch, Antoni; Rubió i Ors, Joaquim.

3. [4 corresponsals]. Álvarez, Lluís; Bolet i Artigas, Josep; Bruix, Maria; Mestre i Solà, Antònia.

4. [3 corresponsals]. Bolet, Antoni; Bové, Salvador; Verdaguer i Callís, Narcís.

6. [1 corresponsal]. Rossell de Mandri, Josefa.

7. [1 corresponsal]. Dachs, Josep.

11. [1 corresponsal]. Verdaguer, Jacint.

12. [1 corresponsal]. Morgades i Gili, Josep.

13. [1 corresponsal]. Torras i Gomar, Francesc.

14. [1 corresponsal]. Bolet i Artigas, Pere.

48. [1 corresponsal].⁴ Vilaclara (Mercè i Dolors).

140. [1 corresponsal]. Collell, Jaume.

4. El bisbe s'adreçava a "les germanes" Vilaclara.

*LA LLENGUA ÉS LO POBLE: JOSEP TORRAS I BAGES
I EL COMPROMÍS AMB LA LLENGUA CATALANA*

Xavier BARÓ I QUERALT

En les escaïences del primer centenari de la mort del bisbe Josep Torras i Bages (1846-1916), convé reflexionar sobre el llegat que el eclesiàstic pene-desenc ens deixà. En aquest sentit, les diverses intervencions en aquest acte commemoratiu posen de manifest l'interès del debat sobre la vigència de les aportacions del qui fou bisbe de Vic.

Correspon als teòlegs i historiadors de l'església reflexionar sobre les aportacions de Torras i Bages com a eclesiàstic i com a pastor del seu poble. Sens dubte, per als historiadors de la cultura, el compromís del bisbe vers la llengua catalana constitueix un apartat especialment interessant, on es posa de manifest, de manera clara i indiscutible, la vigència del llegat de la seva obra.¹

En aquesta breu aportació volem compartir, a partir d'una petita tria de textos torrasians, de quina manera s'implicà el bisbe de Vic en la defensa de la llengua del país, un tema que fou certament cabdal en la configuració del seu pensament, sobretot en la manera de procedir en la transmissió de l'Evangeli vers la societat del seu moment. Aquest fet, juntament amb d'altres activitats espirituals i culturals dutes a terme pel eclesiàstic al llarg de la seva vida, comportaren que esdevingués tot un símbol per a la Catalunya del moment.²

El bisbe de Vic du a terme una defensa clara i inequívoca de la llengua, basant-se sobretot en tres arguments: la llengua constitueix allò més íntim d'una persona, la defensa que l'Església fa les llengües com a eina per transmetre l'Evangeli i, en darrer terme, la defensa del català perquè és la llengua del poble, la llengua originària de Catalunya. En aquest sentit, a les darreries del segle XIX i inicis del segle XX, predicar només en castellà no resultava útil per arribar a tota la societat. Caldria afegir, en darrer terme, un quart argument: la vinculació per part de Torras i Bages amb el moviment catalanista que estava sorgint. Per a Torras i d'altres eclesiàstics del moment, l'Església havia de ser ben a prop del catalanisme per tal d'evitar que aquest adoptés formes i maneres de procedir anticlericals.³

1. Vegeu: Rafael M. BOFILL, "Torras i Bages i la litúrgia en la llengua del poble": *Miscel·lània litúrgica catalana* 8 (1997) 197-211.

2. Josep MASSOT, *Aproximació a la història religiosa de la Catalunya Contemporània*. Barcelona: Abadia de Montserrat, 1973, 15-21.

3. En aquest sentit, les aportacions de Mn. Ramon CORTS I BLAY són prou revelado-

1. LA LLENGUA, ALLÒ MÉS ÍNTIM D'UNA PERSONA

En aquest punt, tot seguint els postulats de l'incipient catalanisme del moment, molt lligat al moviment cultural de la Renaixença, Torras argumenta que, després de la religió, la llengua és l'element que de manera més indiscutible configura i defineix la cosmovisió d'una persona. En la seva obra més coneguda i difosa, *La tradició catalana*, Torras presenta la següent reflexió:

«La llengua és lo poble; (...) entre el pensament i sa expressió, és a dir, la llengua, hi ha una relació íntima, com entre un motlle i l'emmotllat; són dos factors que per força han d'ésser homogenis, puix, del contrari, no resultaria d'ambdós aqueix produït que forma la filosofia i la literatura d'un poble. D'entre tots els vincles socials, trata la Religió, la llengua és el que estreny més fort; familiaritza el tracte, facilita la conversa i fa mes afectuoses les mútues relacions, d'aquí que sia aquest un element de que no deu oblidar-se qui vulgui influir sobre el poble (...) la paraula o la llengua d'un poble és la manifestació i resplendor de sa substància, la imatge de sa figura, i qui coneix una llengua coneix el poble que la parla, i desapareguda la llengua, queda també esvaït el poble, o almenys substancialment canviat.»⁴

Per tant, és natural que l'ésser humà s'expressi, amb els homes i amb Déu, en la llengua que li és natural i pròpia:

«Parli a Déu cada poble en la llengua que li és natural i pròpia, i aleshores no sols expressarà millor sos pensaments i afectes, sinó que els comprendrà i sentirà millor ell mateix.»⁵

En termes semblants s'expressà en el discurs («En Rocabertí i en Bosuet») que pronuncià en motiu de la seva recepció com a membre de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona (8de maig de 1898),⁶ on feia evi-

res. Vegeu, per exemple: *El catalanisme del bisbe Josep Torras i Bages i els intents per traslladar-lo fora de Vic*, dins: Marta CRISPÍ (ed.), *Torras i Bages, home de l'eternitat*. Vic: Bisbat de Vic, 2016, 82-99.

4. Josep TORRAS I BAGES, *Obres completes*. Barcelona: Selecta, 1948, 17-18.

5. Josep TORRAS I BAGES, *Ibid.*, 26.

6. Heus ací la referència de la primera edició del text: *Discurs llegit en la Real Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona en la recepció pública del Rvnt. Dr. D. Joseph Torras i Bages lo dia 8 de maig de 1898*. Barcelona: Establiment Tipogràfic de Jaume Jepús i Roviralta, 1898.

dent que la llengua és quelcom anterior a un o altre dret civil vigent en un determinat moment:

«Parlo amb la llengua de la terra, amb la llengua de casa, que ningú, fora de Déu, pot fer callar, perquè no és una institució del dret civil, ni un dret que provingui de la política, sinó cosa anterior a ells, més permanent que ells, formant part integrant de la nostra naturalesa social i fins del nostre ser personal.»⁷

Així doncs, és legítim emprar la pròpia llengua, ja sigui quan es duen a terme tasques de tipus intel·lectual,

«La llengua pròpia és el medi de major excel·lència i eficàcia per a comunicar les idees i sentiments, així com lo mirall més clar per a reflectir la pròpia imatge intel·lectual, que quan escrivim no fem altra cosa que estampar en lo paper la nostra imatge personal.»⁸

O bé per simple identificació amb el poble al qual s'adreça l'emissor d'un missatge, i més encara quan aquest és de tipus religiós. Així, en una epístola dirigida al bisbe de Madrid, Torras i Bages comenta:

«No crea que yo en él [el català] escriba las Pastorales por motivos filológicos o por aficiones literarias, sino porque estoy convencido que mediante el uso de la lengua me identifico más con el pueblo a quien espiritualmente he de gobernar. (...) Y vea V. porque yo al interés sobrenatural de la doctrina, procuro añadir el interés del lenguaje común y usual.»⁹

2. L'ESGLÉSIA DEFENSA L'ÚS DE TOTES LES LLENGÜES

En aquest punt, les reflexions de Torras i Bages segueixen fil per randa allò que defensava el magisteri de l'Església de manera clara des de feia segles. Es pot prendre com a punt de partida en Concili de Trento, on s'exhorta al coneixement i la pràctica de l'idioma de la població on s'està predicant, si més no en les homilies. Així, Torras posa com a exemple el cas dels missio-

7. Josep TORRAS I BAGES, *Ibid.*, 521.

8. Josep TORRAS I BAGES, *Ibid.*, 522.

9. Miquel BORDAS I PRÓSZYNSKI, *Biografia, home del seu temps*, dins: Marta CRISPÍ (ed.), *Torras i Bages, home de l'eternitat*. Vic: Bisbat de Vic, 2016, 56.

ners, que en iniciar la seva tasca evangelitzadora fan un esforç per conèixer la llengua de l'*altre*:

«Els missioners qui porten la fe de Crist pel món, abans estudien les llengües encara bàrbares dels pobles a qui van a portar la llum de l'Evangelí.»¹⁰

De fet, per a Torras, es tracta d'aplicar el sentit comú i pensar que hom es comunica amb el Senyor en la seva pròpia llengua. Això ho manifesta en el pròleg a *El Sant Sacrifici de Nostre Senyor Jesucrist i els Fets dels Apòstols* (1911):

«A cada poble Déu li parla la seva llengua, a cada home li parla l'idioma de la seva ànima.»¹¹

Tot i així, Torras reconeix que les reserves envers la llengua catalana, fruit de les vicissituds viscudes al Principat, com a mínim, des de la Guerra dels Segadors, han estat diverses,¹² i no tot el clergat veu amb bons ulls la predicació en la llengua del poble, ja que

«Per desgràcia, en la mateixa Església l'ús de la llengua materna troba encara molts i forts obstacles.»¹³

Així, en aquest sentit, Josep Morgadas (1826-1901), l'antic bisbe de Vic, veu necessari justificar l'ús de la llengua catalana en la seva primera pastoral als fidels de Barcelona, feta pública el gener de 1900:

«¿Tendremos necesidad de preguntar en qué lengua se debe predicar al pueblo en nuestra Diócesis? Es innegable que la razón, cuando no hablase muy alto la experiencia, aconseja el uso de la lengua propia del país, que por ser la general y universalmente entendida de los fieles, asegura el mayor provecho, único objetivo que ha de tener el orador cristiano (...). En catalán, pues, debe predicarse a

10. Josep TORRAS I BAGES, *Ibid.*, 18.

11. Miquel BORDAS I PRÓSZYNSKI, *Selecció de textos*, dins: Marta Crispí (ed.), *Torras i Bages, home de l'eternitat*. Vic: Bisbat de Vic, 2016, 259.

12. Vegeu, per exemple: Xavier BARÓ I QUERALT, "Defensa, pragmatisme o menysteniment: actituds d'alguns autors catalans del segle XVII envers la llengua catalana": *Pedralbes. Revista d'Història Moderna. VI Congrés d'Història Moderna de Catalunya* 28-I (2008) 551-570.

13. Josep TORRAS I BAGES, *Ibid.*, 24.

oyentes catalanes, como se predica en francés a oyentes franceses, y vascuence a oyentes vascongados. Y esto lo mismo en la capital que en las poblaciones secundarias.»¹⁴

En qualsevol cas, i de manera clara, el bisbe de Vic afirma sobre el tema:

«No sabem que ningú d'una manera deliberada i solemne hagi sostingut la conveniència de predicar i orar en llengua forastera; ans al revés, havem oït a homes de superior esperit suposar que això era ocasió a vanitat mundana i en detriment del profit espiritual del poble cristià.»¹⁵

3. CAL FER ÚS DEL CATALÀ PERQUÈ ÉS LA LLENGUA DEL POBLE

Per comprendre les aportacions de Torras i Bages en aquest tema, cal tenir ben present que a les darreries del segle XIX, bona part del món rural seguia emprant de manera gairebé exclusiva la llengua catalana, i el coneixement de la llengua castellana quedava reduït a l'àmbit de l'administració de l'Estat i l'escola. Així, és evident que Torras i Bages, preocupat pel seu poble, cerqui estratègies per fer arribar el missatge als fidels, i aquests, en gran mesura, parlen, pregunten i pensen en llengua catalana. Per tant, les obres piadoses també han de ser escrites en aqueixa llengua.

En aquest punt, el text torrasianès dedicat al *Mes del Sagrat Cor de Jesús* és important sobretot perquè és el primer que s'escrigué en la nostra llengua sobre aquesta devoció. Tal i com deia el propi Torras en la introducció:

«Aquest petit llibre necessita una protecció i defensa, puix la moda que en tot es fica, fins en les coses d'Iglésia, ha desterrat en gran part i en detriment de la pietat verdadera i sòlida, l'ús de la llengua catalana de les funcions i pràctiques religioses.»¹⁶

I també, de la mateixa manera, ho posava de manifest l'Arquebisbe de Tarragona, Benet Vilamitjana (1812-1888):

«El nostre poble o no entén el castellà o l'entén mal, i de totes maneres no el mou com la llengua catalana que ha après dels llavis de la mare. És molt cert lo que deia un a uns predicadors: *Vosaltres*

14. *Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Barcelona*, XLII (1900), 10.

15. Josep TORRAS I BAGES, *Ibid.*, 293.

16. Josep TORRAS I BAGES, *Ibid.*, 719.

prediqueu en castellà i la gent es condemna en català. Aplaudesc, per tant, el pensament de publicar el Mes del Sagrat Cor de Jesús, i de publicar-lo en català, i beneesc l'autor i el llibre.»¹⁷

Podríem dir que en el cas de Torras i Bages es constaten dues realitats. En primer lloc, l'estima per la pròpia llengua. En segon lloc, de manera pragmàtica, considera que el cultiu de la llengua catalana i el seu ús catequètic és fonamental en una societat on la llengua castellana és encara prou desconeguda, amb l'excepció de determinats sectors de la burgesia barcelonina. En aquests termes s'expressa a *La tradició catalana*:

«Comencen els nois per aprendre la doctrina cristiana sense devoció, perquè en llengua castellana no l'entenen (...). El fet de la veritat és que des de que s'ensenyava en castellà la doctrina cristiana, la gent no la sap, o la sap molt malament.»¹⁸

És per aquest motiu que empra l'autoritat de sant Antoni Maria Claret (1807-1870):

Deia l'Il·lustríssim Claret que, predicant en català, havia convertit i tornat a bon camí a un número extraordinari de cristians; i que predicant en llengua castellana eren comptats els que havia lograt que canviessin el cor.»¹⁹

Així doncs, no dubta a criticar els predicadors que empren la llengua castellana amb la idea que aquesta llengua pot resultar més vistosa des del púlpit o en la catequesi:

«Qui vulgui agradar, que prediqui en castellà; mes qui vulgui aprofitar, que ho faci en la nostra pròpia llengua.»²⁰

En aquest punt, cal contextualitzar el següent fragment del nostre Bisbe que avui en dia, amb una realitat sociolingüística tan diferent, pot xocar i sorprendre més d'un:

«Convé parlar molt alt i clar en aquesta matèria: l'ensenyar el coneixement de Déu, això és, el Catecisme, als infants en llengua

17. Josep TORRAS I BAGES, *Ibid.*, 719.

18. Josep TORRAS I BAGES, *Ibid.*, 21.

19. Josep TORRAS I BAGES, *Ibid.*, 22.

20. Josep TORRAS I BAGES, *Ibid.*, 23.

castellana, és un costum detestable, perniciosíssim i destructiu de la fe. Surt aleshores talment una fe exòtica que la major part de vegades no arrela, una religió estrangera que no sol passar mai de la categoria d'un de tants trivials coneixements que el mestre ensenya als minyons de sa escola, tals com els rudiments de geografia i història.»²¹

En definitiva, Josep Torras i Bages sabé copsar els signes dels temps, i veure que aquella societat necessitava amb urgència que la paraula de Déu fos exposada llengua catalana al Principat. És per aquest motiu que el 1902 Torras entrà en conflicte amb el govern del comte de Romanones (1863-1950), ministre espanyol d'Instrucció Pública, que prohibí l'ensenyament del catecisme en català.²² Malauradament, la mort de Torras i Bages marcà un veritable punt d'inflexió en el tema, car el seu successor no seguí, en aquest tema, els postulats torrasians. Tal i com apunta Bofill:

«Tot plegat, doncs, i molt particularment la defensa de la llengua catalana, demostra prou la coratjosa convicció de Josep Torras i Bages, conseqüentment posada en pràctica, bé que amb tant de tacte com fermesa: l'empenta era eclesial; la praxi fou eclesiàstica. Traspasat el gran bisbe, la seva obra pogué semblar inútil: el seu mateix successor, bé que procedent d'un país de cultura catalana, va prohibir l'ús col·lectiu del català al seu seminari, contra els acords adoptats per l'episcopat de la Tarraconense al qual ell mateix pertanyia.»²³

Per últim, i ja per acabar, podem concloure que Josep Torras i Bages jugà un paper clau en la recuperació de la consciència identitària del país, restant sempre fidel a la seva tradició. Per això, en comptes de combatre el naixent catalanisme d'esquerres, liderat per Valentí Almirall (1841-1904), sabé vincular l'Església al catalanisme que en aquell moment s'estava configurant. Per aquest motiu, el jesuïta Lluís Puiggròs, superior de la residència dels jesuïtes de Llúria, evidencià fins a quin punt el bisbe penedesenc havia entès les necessitats i el sentiment del seu poble. Puiggròs afirmà categòricament que Torras i Bages

«Se ha dado mucho a la lengua catalana y hace un gran bien actualmente con su prestigio, encauzando por buen camino las corrientes catalanistas.»²⁴

21. Josep TORRAS I BAGES, *Ibid.*, 20.

22. Rafael M. BOFILL, *Ibid.*, 199.

23. Rafael M. BOFILL, *Ibid.*, 206.

24. Ramon CORTS I BLAY, *Ibid.*, dins: Marta CRISPÍ (ed.), *Torras i Bages...*, 84.

